

ԹԻԻ 6

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ 1913-14 ՇՐՋԱՆԻ
ԵՐԵՍՓՈՒՆԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔԸ

ՆԻՍՏ Զ.

21 Յունիս 1913

Տպագրութիւն Ռ. ՍՍ.Գ.Ա.ՍՄ.Ն
ՂԱԼԱԹԻԱ, Գուրշուկու Խան, Թիւ 7, Կ. ՊՕԼԻՍ

1913

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ

ԿՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ
(Ա. Վ. ինձակ)

1. Տ. Եղիշէ Արքեպ. Դուրեան
2. Տ. Վահրամ , Մանկունի
3. Տ. Զարմայր քհնյ. Կէզըրեան
4. Տ. Տրդատ քհնյ. Պոյաճեան

(Բ. Վ. ինձակ)

5. Տ. Մաղաքիա Արքեպ. Օրմանեան
6. Տ. Գրիգորիս Ծ. Վ. Պալազեան
7. Տ. Երուանդ Ծ. Վ. Բէրտահճեան
7. Տ. Սմբատ Ծ. Վ. Գազազեան

(Գ. Վ. ինձակ)

9. Տ. Հմայեակ Արքեպ. Դիմարսեան
10. Տ. Մաղաքիա Եպիս. Տէրունեան
11. Տ. Միքայէլ քհնյ. Աշեան
- 12.

(Դ. Վ. ինձակ)

13. Տ. Արիստակէս Ա. Քահ. Զիգմէճեան
14. Տ. Խորէն , Յարութիւնեան
15. Տ. Յուսիկ , Քաջունի
16. Տ. Տաճատ , Փաշանեան

(Ե. Վ. ինձակ)

17. Տ. Եզնիկ Ծ. Վ. Պապեան
18. Տ. Հմայեակ Քահ. Էքէրճեան
19. Տ. Բաթող , Թագլմճեան
20. Տ. Աբէլ , Երէցեան

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆՔ

(Ա. Վ. ինձակ)

Էյուպ Ս. Եղիա

21. Օննիկ էֆ. Մինասեան

Խասգիւղ

22. Պետրոս , Հալաճեան
23. Սմբատ , Քեաթիպեան
24. Պետրոս , Խօրասանճեան

Մագրի-գիւղ

25. Երուանդ էֆ. Պէյազճեան
26. Թազուր , Արեւեան
27. Տօթթ. Լ. , Մայիսասեան
28. Յակոբ , Պոյաճեան
29. Յովհաննէս , Իսազուլեան
30. Սարգիս , Պէհրէճեան

Պէոյիւֆեհէ

32. Զբազ , Այսօյաճեան
33. Յովսէփ , Գազազեան

Սան-Սթեփանօ

34. Գէորգ էֆ. Ասլանեան

Օրթաթիւղ

35. Խաչիկ էֆ. Սըվաճեան
36. Տօթթ. Ստեփան , Թէրզեան

(Բ. Վ. ինձակ)

Բերա-Կասրմ-փաւա

37. Արամ էֆ. Հալաճեան
38. Մանուկ , Աղարեան
39. Յակոբ , Էսաեան
40. Ստեփան , Դարսեան
41. Տօթ. Վահրամ , Թորգոմեան
42. Տիրան , Կիւմիւշկէրտան
- 43.
- 44.
- 45.

Կարալ-գնալը

46. Ա. էֆ. Վրամեան

Գուրուշեմէ

- 47.

Պէտիբաւ

48. Միհրդատ էֆ. Հայկազն

Տէրիգիւղ

49. Եղուարդ էֆ. Գարակէօզեան
50. Հրանտ , Ասատուր
51. Մարկոս , Նաթանեան
52. Յակոբ , Պահրի

(Գ. Վ. ինձակ)

Կասիգիւղ

53. Անտոն էֆ. Թարագ
54. Աղասի , Աղասեան
55. Եղուարդ , Շիրինեան
56. Ներսէս , Օհանեան
57. Սարգիս , Էսմէրեան
- 58.
- 59.

Ենի-Գարու

60. Պենոն էֆ. Տէյիրմէճեան
61. Վահան , Փափազեան

Գալաթ

62. Տօթթ. Կաբապետ էֆ. Եաղուպեան
63. Յարութիւն , Մոստիչեան
- 64.
- 65.

Սիլուտար Ենի Մահալլէ

66. Թորգոմ էֆ. Պոյաճեան
67. Հմայեակ , Խոսրովեան
68. Վահան , Սուրճեան

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԲԱՑՈՒՄ 1913—1914 ՆԱՏԱՇՐՁԱՆԻ

Ն Ի Ս Տ Զ.

21 ՅՈՒՆԻՍ 1913

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԻՔ ՀԱՅՐ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ.— ՏՕԲԹ. ՏԱՂԱԻԱՐԵԱՆ ԷՖ.

Օ Ր Ա Կ Ա Ր Գ

- 1.— Ծրագիր կանոնագրի Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանուց
- 2.— Ընտրութիւն Կրօն. Ժողովոյ
- 3.— Տեղեկագիր Ա.Տեմապետաց Գիւանի ի մասին ամենայն Հայոց Հայրապետի մատուցանելի գրին
4. - Հանգուցեալ Երէցեան Ա.ի ամբաստանութեան խնդիրը
- 5 — Հարցապնդում ի մասին Գաբամանեան ԷՃ.ի սպանութեան խնդրոյն

ԲԱՑՈՒՄ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

Նիստը տեղի ունեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանի մէջ և ժամը 3ին, առեանը բացուեցաւ ի ներկայութեան 50 երեսփոխաններու, որոնց թիւը յետոյ յանգեցաւ 63ի:

ԲԱՑԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Տ. Վահրամ արքեպ. և Տ. Միքայէլ քհն. Աշեան առանձին գրելով իրենց բացակայութիւնը կը յայտնեն. կ'արձանագրենք օրինաւոր բացակայ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. Սկիւտար-Սէլամարզի երեսփոխանական ընտրութեան մասին վարչութեան անդեկագիրը պիտի կարգացայ:

(Ատենադպիր Էֆէնտի կարգաց հետեւեալ գիրը):

Վսեմաշուք Ատենապետ Էֆէնտի

Ազգային Երեսփ. Ընդհ. Ժողովոյ

Մայրաքաղաքի Սկիւտար Սելիմիէի թաղէն հրաժարեալ Երեսփոխանին տեղ՝ բաւ հրահանգի Պատրիարքարանին նոր ընտրութիւն կատարուած և ընտրողական ժողովոյ կողմէ Մայիս 28 թուականու անդեկագրով ներկայացուած է արդիւնքը, յարմէ կր տեսնուի թէ՛ քու էից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգային Երեսփոխան ընտրուած է Ազն. Յակոբ Էֆ. Մինասեան:

Եւ որովհետեւ այս ընտրութեան կատարման միջոցին և յետոյ՝ թաղեցոց սմանց կողմէ բողոքներ եղան ընտրական գործողութեանց օրինաւորութեան դէմ, այլ սակայն Քաղաքական ժողովը նկատողութեան առնելով այդ բողոքներն՝ հաստատեց թէ անոնք չեն կրեր ո՛ր և է օրինական պատճառ բերող նկու կատարուած ընտրութիւնն, հետեւաբար Սահմանադրութեան 81րդ յօդուածին արամադրութեան համաձայն ստուգելով կատարուած ընտրութեան օրինաւորութիւնն և նորընտիր երեսփոխանին ընտրելութեան պայմաններն: կր փութայ ընդ գրոյս պատկանելի ժողովի մասնացանկը ընտրական անդեկագիրը:

Մնամք Յարգանք
Ի դիմաց Քաղաքական ժողովոյ
Ատենադպիր Ատենապետ
Տ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ Ս. ԳՈՐԱՆԵԱՆ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Եթէ ունի առարկութիւն չկայ, քուէի կը գնեմ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ուրեմն ազգային երեսփոխան կը հաշակեմ Յակոբ Էֆ. Մինասեանը:

— Հարցում մը կայ Կէտիք-Փաշայի ընտրութեանց մասին:

(Ատենադպիր Էֆ. կարգաց հետեւեալ գիրը)

Ազգային ժողովի Մայր Դիւանին

Կ'ուզենք գիտնալ թէ ինչ վիճակի մէջ է Կէտիք-Փաշայի նորընտիր երեք երեսփոխաններու խնդիրը, որուն անդեկագիրը ցարդ վարչութիւնը չհաղորդեց ժողովին:

Ազգային Երեսփոխան Կեսիկ-Փաւայի
Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ Յ. Կ ՃԱՆԿԻԻԼԵՆ
21 Յունիս 1913

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. Վարչութիւնը պատասխան մը չունի:

Ա. ԳՈՐԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Քանի որ վրայ է խոյրը, գոյ նիստին կը բերենք:

Յ ՃԱՆԿԻԻԼԵԱՆ ԷՖ. — Երբ քանիս և գոյ, կր կր քննիչներ ալ գրելուցան:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Վարչութիւնը կր խոստայ գոյ վրային բերել:

Ա. ԳՈՐԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Բողոքներ կան այդ ընտրութեանց դէմ, քննուելու վրայ են:

ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. Ի ՐԱԺԱՐԱԿ ՆԸ
ԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԷՆ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Հիմայ պիտի կարգացուի Շահրիկեան Էֆ. ի մէկ գիրը:

(Ատենադպիր Էֆէնտի կարգաց հետեւեալ գիրը):

Ազգ. Կեդրոնական Ընդհ. Ժողովի
Մայր Դիւանին

Ապահովութեան Խորհրդարանական Յանձնախումբին անդամակցութեան կոչուած օրից ի վեր հնարաւոր բոլոր միջոցները գործ դրելի օգտակար լինելու համար:

Աչքի առաջ ունենալով աշխատութեան ձեւն ու երկրի ընթացքը, եկաւ այն եզրակացութեան որ անհար է ինձ ներկայ վաճառելու ու սազնադպից պայմաններին մէջ այս եզանակով պաշտօնական պատասխանատուութիւնը բաժնել կամ ստանձնել:

Ատոի նախամեծար եմ համարում հրաժարուիլ ու խղճահարութեան տազնապից պատուել: Խնդրում եմ Երեսփ. ժողովից ամիջապէս ընդունիլ իմ հրաժարականը և ընտրել իմ անկը յարմարագոյնն ու տանիլ կարողացուլ:

Խոնարհ Յարգանքներով
Ազգային Երեսփոխան
Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

21/4 Յունիս 1913

Դ. ՏԵՐ ՄՈՎՍԷՍ ԱՆ ԷՖ. — Շահրիկեան Էֆ. ի հրաժարականի մասին ցարդ անդեկութիւն չունենք, հիմա հասկցանք: Պարզ չէ այդ հրաժարականը, անձնական պատճառներէ ալ առաջ չի գործ: Կրնէ թէ չի կրնար օգտակար ըլլալ: Յանձնախումբին անդամաց միջև կարծեալ փոխանակութիւններ եղան, բայց դեռ որոշում մը չեղաւ՝ թա չէ ստանձին հրաժարական տալ, ի չպէս Չօհրայ Էֆ. ի հրաժարականի մասին բոյ, թա է որ ետ գործուի Խորհրդարանական Յանձնաժողովին որ եթէ հարկ է՝ հաւաքական հրաժարական բեւել անելի լուսարսնուած, ոչ թէ այսպիսի մութ: Հետեւաբար այս ձեւով հրաժարական մը չի կրնար ընդունուիլ:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Չօհրայ Էֆ. ի և իմ հրաժարականները ուղիւ չեն: Անոր պարզ հրաժարական էր, Տէր Մովսէսեան Էֆ. ուզեց մեկնութիւն տալ անոր մասին, եւ բողոքեցի: Իսկ իմ հրաժարականը ի դիմաց Յանձնախումբի չէ, իմ պատճառաբանութիւնները յայտնի են վարչութեան, չեմ կրնար նոս պարզել:

Դ. ՏԵՐ ՄՈՎՍԷՍ ԱՆ ԷՖ. — Պատասխանեմ Շահրիկեան Էֆ. ի: Ան իր ծանօթ անկեղծութեամբ իր համոզումները միշտ կը պարզէ հոս մանրամասնութեամբ, ան միշտ իր պարտականութիւնները կատարել է: Բայց այս հրաժարագիրը մութ է և անել զբոլորեան կը մասնէ Յանձնախումբը, եւ ալ իմ մասին իր անար անգամ ինձի ալ կ'իջնայ պատասխանել, որովհետեւ այս հրաժարագիրը կրնայ են թողրել տալ թէ Յանձնախումբը չէ կրցած ինք իր մէջ համաձայնել և Յանձնախումբը չի կրնար ենթադրուիլ այդ ենթադրութեան: Այս մութ հրաժարականը չի կրնար ընդունուիլ այս ժողովէն որ պէտք է որ իր վստահութեան արժ նոցած Խորհրդարանական Յանձնաժողովին թողու, որ մինչև յաջորդ նիստ խորհրդակցի և արդիւնքը հոս բերէ:

Մ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Այս հրաժարականը երկու պատճառ կրնայ ունենալ, կամ անիկա իր ընկերներուն հետ անհամաձայն է և կամ իրաց վիճակը այնքան դառն է որ ան չի վերցնել պատասխանատուութիւնը: Պատկանելի ժողովս պէտք է լուսարանուի: Վարչութիւնը չորս շաբաթ առաջ խօսք տուաւ 15 օրէն համարատուութիւն բնել, բայց չբարա: Առաջ պէտք է իմանանք իրերու կացութիւնը, եթէ անհամաձայնութեան պատճառը այն է որ յոս սահման կ'ըզգայ ինքզինքը, պէտք է վարչութիւնը բացատրէ:

Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Շահրիկեան Էֆ. ի հրաժարականը մեզի ներկայացած է շատ մութ կերպով, կրնանք բժրունել թէ՛ երկու կետէ գրուած է Շահրիկեան Էֆ. որ այնքան փառամ է հարստարական խնդրին և ամէն աշխատանք չէ խնայած: Ինչ պատճառով կը քաշուի արդեօք Կ'երեւի թէ միայնակ կը մնայ ընկերները բացակայ են միշտ: Երկրորդ:

կրնայ վարչութեան հետ կարգ մը անհամաձայնութիւններ ունենալ, բայց կուզայ կէտ մը որ այլևս անհնար կը դառնայ գործել, եւ կը թողու գործը վարչութեան, որ մինակ պատասխանատուն է Ազգային ժողովին ու Ազգին առջև, և ինքը կը քաշուի: Իր անկեղ ծութիւնը այդպէս պահանջած է և իր պատճառաբանութիւնը շատ պարզ է:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ.— Հրաժարողը ես եմ, ուրիշը կը բացատրէ պատճառները. կը զարմանամ որ իմ պաշտօնակիցներս զիս նեղ դրութեան մէջ կը դնեն. ես հնարաւորութիւն չունիմ հոս բացատրութիւններ տալու:

ՉԱՅՆԵՐ.— Ուրեմն կը մերժենք իր հրաժարականը, կամ թող պատճառները րսէ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Ժողովը կը փափաքի լսել Շահրիկեան էֆ.ի բացատրութիւնները: Նիստը կը վերածենք դռնփակի:

(Ժողովուրդը, բացի մամուլին ներկայացուցիչներէն, կը պարպուի ժողովարանէն):

ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ.— Ինչո՞ւ դռնփակ րրիք:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Այդպէս յարմար տեսանք:

ՏՕԲԹ. ԹԵՐԶԵԱՆ ԷՖ.— Տեսնենք վարչութիւնը ի վիճակի՞ է պատասխանելու:

Յ. ՃԱՆԿԻԻԼԵԱՆ ԷՖ.— Պէտք է որ պատասխանէ:

ԴԻՆՓԱԿ ՆԻՍՏԸ

ԽԱՍԹԱԽԱՆԷ ԽԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Ս. ԳԱՐԱԵԱՆ ԷՖ.— Մենք ալ զիր մը ունինք արդէն Դիւանին քով, որուն մէջ խնդրած ենք դռնփակ նիստի մէջ նկատի առնել գոյն: Եւ որովհետեւ շուտով մեկնելու ստիպուած եմ իմ ստ կարեւոր հանրային

գործի մը համար, ուստի կը խնդրեմ որ այդ գիրը առաջ կարդացուի:

Դ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ ԷՖ.— Ատիկա ստիպողական չէ:

Ս. ԳԱՐԱԵԱՆ ԷՖ.— Բայց վարչութիւնը կ'ըսէ որ ստիպողական է:

(Ատենադպիր էֆէնտի կարդաց հետեւեալ գիրը):

Ազնուաշուք Ատենապետ էֆենտի

Ազգ. Երեսփ. Ընդհ. Ժողովոյ

Յայտնի է թէ՛ Ս. Փրկչեան Ազգ. Հիւանդանոցի սեպչական և Խասթախանէ խան աւանուով ծանօթ, Ղալաթիա, Պէրէքէթ-Չատէթալ, Վոլփոտա փողոց գտնուող միւլք կալուածի մասին՝ որ գնուած ատեն աւանդաբար փոխանցուած էր Ազն. Պատրիկ էֆէնտիի անուան՝ մուվազալի սէնէտով մը, քանի մը տարիներէ ի վեր վազֆի դատ մը բացուած է կարծեցեալ միւլքիվիլի մը կողմանէ և Ազգ. Իշխանութիւնն չէ դադրած վարչական և դատական եղանակաւ հետապնդել՝ արգիլելու համար այդ անիրաւ ստանձութիւնն նոյն ազգ. սեպչականութեան վրայ:

Այդ կալուածին վարձքերն՝ յանուն աւանդապահին, բայց իրօք՝ Ազգին կողմէ գանձուած են ցարդ, որոնք այժմ 8000 ոսկւոյ գումարի մը կը յանգին և այս դատին անյաշող ելքի մը յանգելու պատահականութեան առջև՝ Կիւլպէնկեան էֆ.ի կողմանէ կը պահանջուի ապահովել գանձուած եւ գանձելի վարձքերուն հատուցումը, զբաւ ցոյց արուելով ուրիշ ազգային կալուած մը, ա՛յն է Թիճարէթ խանը՝ որ նոյնպէս մուվազալի ձեւով Կիւլպէնկեան էֆ.ի անուան արձանագրուած կը մնայ:

Ազգ. Կեդր. վարչութեան Խառն Ժողովն այս մասին ստանալէ ետքը Տնտեսական Խորհրդոյ կարծիքն սկզբամբ արդարացի և ընդունելի դատեց խնդրուած ապահովութիւնն սալ աւանդապահին՝ որ լոկ յօգուա նոյն հաստատութեան՝ իւր անուան փոխանցել

տուած է ժամանակին խնդրոյ առարկայ կալուածը: Բայց որովհետեւ սոյն ապահովութեան գործադրութեամբ՝ Ազգ. վարչութիւնն յանուն Ազգին յանձն պիտի առնէ՝ ի հարկին մեծագումար հատուցումն ընել, և այժմէն արտօնել աւանդապահն իրբե զբաւ վաճառելու յիշեալ Թիճարէթ խանը, հետեւաբար՝ այս պայմաններու ներքե Խառն Ժողովը չըկրցաւ վերջնական եզրակացութեան մը յանգիլ՝ ճշդելու համար սա՛ պարագան թէ՛ վարչութիւնն իրաւասութիւն ունի՞ առանց Պատ. Ժողովիդ արտօնութեան, նմանօրինակ յանձնառութիւն մը ստանձնելու թէ ո՛չ: Թէպէտ և Ազգային Սահմանադրութեան 40րդ յօդուածին 4րդ հատուածին տրամադրութեամբ նոյնիսկ Քաղ. Ժողովն արտօնուած է ազգ. կալուածոց գնումն ու վաճառումը կատարել՝ հատուցումը չկատարուելու պարագային, բայց վասն չի վերոյիշեալ պարագան նախատեսուած չէ Ազգային Սահմանադրութեան մէջ, Խառն Ժողովն հարկ դատեց դիմել Պատկ. Ժողովոյդ, և իրբեւ օրէնսդիր մարմին՝ ստանալ այս մասին իւր բացորոշ մեկնութիւնն:

Խնդրոյն կարեւորութիւնն ու յոյժ ստիպողականութիւնն կը հարկադրէ Ազգ. վարչութիւնն խնդրել Պատկ. Ժողովէդ՝ բացառիկ կերպով ստիպողութիւն ընծայել անոր, և այսօր իսկ պահ մը դռնփակի վերածելով նիստն՝ զբաղիլ անով, և վճուել կարեւորը:

Մնամք Յարգանք
Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. վարչ. Կրօն. Ժողովոյ
Ատենադպիր Ատենապետ
Գ. Ծ. Վ. ՊԱՆԱՔԵԱՆ Ե. ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆ
Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. վարչ. Քաղ. Ժողովոյ
Գեղ. Ատենադպիր Ատենապետ
Ա. Յ. ԳԱՍՊՍՐԵԱՆ Ս. ԳԱՐԱԵԱՆ

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ.— Այս հարցին առաջնութիւն տալու մասին առարկութիւն մը չունիմ. բայց դռնփակի պէտքը ինչօ՞ւ համար է. նախ ժողովը թող օրոյէ թէ անհրաժեշտ

է դռնփակ ընել նիստը ես տնհրաժեշտ չեմ գտնել:

Ս. ԳԱՐԱԵԱՆ ԷՖ.— Խասթախանէ խանի Թասաբուժի վրայ բացուած դատը գիտէք. վտանգաւոր կերպով և շատ առաջ գայած է. բայց յոյս ունինք որ Շէրիին պիտի հասկրցնենք թէ չի՞ կրնար յափշտակել մեր ազգային սեփականութիւնը Բայց՝ միւս կողմէ՛ փաստաբաններ հասկցուցեր են Կիւլպէնկեան էֆ.ի թէ՛ Շէրիին կրնայ վերջնականապէս վճուել ի վնաս ազգին. անոր համար Կիւլպէնկեան էֆ. ազգին դիմած է յայտնելով թէ՛ «Ես ազգին ծառայութիւն մը ըրի՛ այդպիսի մեծ կալուածի մը վրայ անուստ դնելով, այժմ այդ կալուածը յափշտակուելու վտանգի տակ է, նախօրք վարձքերն ալ ինձմէ պիտի պահանջեն՝ այդ պարագային, ես պիտի տուժեմ. ես ապահովուելու եմ կ'ուզեմ որ իրաւաբար մտքմիտներու յանձնուի խնդիրը և վճուեն որ երբ այդ կալուածը յափշտակեն. ես իրուումք ունենամ Թիճարէթ խանին, որ իմ իրաւասութեան տակն է արդէն, եկամուտները գանձել և վնաս դարձանել:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով). — Ատիկա պատճառ չէ սակայն որ դռնփակ ըլլայ նիստը:

Ս. ԳԱՐԱԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով). — Բայց հրապարակաւ ցուցնելու չէ թէ մենք յոյս չունինք ձեռք ձգելու այդ կալուածը. մեր մէջ գողտնապէս նկատի պէտք է առնենք զայլք վտանգը:

Դ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ ԷՖ.— Այդ բացատրութիւնները բաւական չեն որ նիստը դռնփակ ըլլայ:

ՉԱՅՆԵՐ.— Քուէի դրէք (աղմուկ):

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ.— Ես ալ պիտի խօսիմ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Երբ հինգ հոգի պահանջէ. պարտաւոր ենք դռնփակ ընել:

Դ. ՏԵՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ ԷՖ. Ժողովրդական Ծանրակեան էֆ ի բացառութիւնները լսելու համար դանիակ ընկ նիստը: Եւ պիտի ազատուցանեն որ Գարսիան էֆ ի յարուցած ինքնակրօնը իրենց վերագրուած կարեւորութիւնը չունին, ա՛նք ըսածները տեղի չունին: Հիմա սակայն նախ դանիակի մէջ պէտք է ճանրակեան էֆ ին լսել:

Ա. ԳԱՐՍԻԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով). Ժողովը սակաւն ստիպողաբար այդ ինքնին նուցելու որոշում առաւ: Մասն ժողովի մէջ քննեցինք որ ենթադրելով թէ կառավարութիւնը յաջողի յափշտակել այդ կաշուածը և ին վարձքերն ալ ետ պահած չէ, կիւրպէնկեան էֆ. իրաւունք ունի և ազգին ալ աշխատազատութիւնը կը պահանջէ որ եթէ ի վիճակի չէ վճարելու նոյնիսկ Թրճարէթ խանը ծախէ և անոր գրածը սոց երբ սահմանադրութիւնը իրաւ ստութիւն կուտայ Վարչութեան ծախելու ազգային կողմում մը: անշուշտ աւելի թեթեւիք ընելու ալ իրաւ ստութիւն առած կ'ըլլայ: Բայց սահմանադրութեան մէջ կանխատեսուած չէ գրաւի գնելու պարագան, և յողումը մը մեկնարանութիւնն է որ կ'ախկաղինք ձեզմէ եթէ Ազգ ժողովը ըսէ թէ՛ պէտք չկայ հոս թերեկ ինչորք մենք կ'ընենք հարկ եղածը: Զգուշական միջոց մըն էր որ ձեռք առինք: Եւ ինչորքի առաջնութիւն ալ ինչորքն որովհետեւ նորքն ազգային շատ կարեւոր գործի մը համար մեկնից ստիպուած եմ: Գործին ստիպողակա նութիւնը հոն է՝ որ սրբանոցի տեղափոխութեան խնդիրը ասոր հետ կապուած է: Խնդրեմ ժամ առաջ ձեր որոշումը հարկ դիցէք այս մասին:

Ն. ՕԶԱՆԵԱՆ ԷՖ. Վարչութեան գումարը յայտնեմ որ ելաւ յարտարարից թէ վատագի մէջ է գործը: Եւ եթէ մամիս առաջ լսի թէ վատագի մէջ է գործը, ան կը պատասխանէր թէ վատագ չկայ, ինչա ալ ելեր կ'ընէ թէ վատագ կայ: Պէտք է լրջորէն յար առնել ինչորք, 200 սրբորու ճակատագիրը ասոր կապում է: Ամէնքդ ալ պիտէք այս ինչորքները: Գարսիէթ լեան սրբանոցի ինչորքն է որ այժմ առով դժուարութեանց կը հան

գիպի: Անհամաձայնութիւններ ծագեցան Հիւանդանոցի Հոգարարութեան և Գարսիէթեան ինստիտուտի միջև, Վարչութիւնը կարգադրեց ինչոց խնդիրը Մասնախանէ խանին վրայ է: Եկամուտը մը որ ցարդ 8000 ոսկի էր, ազգը կ'առնէր, այժմ կիւրպէնկեան էֆ. կ'առնէ: Սոցիալայ Թրճարէթ խանն ալ Պատրիկ էֆ. վրայ արձանագրուած է, երբ ազգը ազգէտով 15000 ոսկի կորստ պիտի ունենայ: Անոր համար է որ կիւրպէնկեան էֆ. ապահովութիւն կ'ազէ այդ պատճառով ալ դեռ, նոր օրէնքի համաձայն, ազգին վրայ չի փոխանցիր այդ երկու խաները: Եւ որովհետեւ Գարսիէթեան սրբանոցը կառավարելու համար 2600 և 2900 ոսկի պէտք է, 2000ը ինքը ունի, 60) ոսկին ալ Արճատիցէն պիտի ստանայ անա այդ 600 ոսկի եկամուտը կիւրպէնկեան էֆ. էն կ'ապում է, և որքեղութիւնը ինչորքն ալ այդ պատճառով կը ձգձգուի: Պատրիկ էֆ. ապահովութիւն կ'ազէ, որպէս զի ապ այդ եկամուտը Վարչութիւնը ալ իր իրաւունքին մէջ է, ինչպէս որ ան հաս իր իրաւունքին մէջ է, Ազգ ժողովը չի կրնար անհաստի իրաւունքը ասնակոխ ընել:

Յ. ՇԱՀԻԲԵԱՆ ԷՖ. — Կո բողոքեմ այդ մաքին դէմ:

Ն. ՕԶԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Ոչ մէկ անհատ կը գտնուի որ այդքան մեծ գոհոգութիւն մը ընէ: Ծանր Վարչութեան լիազօրութիւն՝ որ հարկ եղածը ընէ:

Յ. ՇԱՀԻԲԵԱՆ ԷՖ. Վարչութիւնը այն ձեւով կը բերէ մեզ ինչորք, որ ոչ օրէնքի և ոչ իրականութեան համապատասխան է իր էութեան մէջ: Բայց հոս թերուելուն համար ալ չսորձակալութիւն կը յայտնենք: Շատ կը ցատիմ որ Պատրիկ էֆ. ապահովութիւն կ'ազէ, մինչդեռ իր էութեան մէջ շատ պարզ կերպով կրնանք ապացուցանել որ տեղի չկայ այդ ապահովութեան և վարչութիւնը թիւրիմայ էթեան մէջ է: Բայց նախ քան այդ պէտք է որոշել թէ ինչ է պատճառը որ նիստը դանիակ եղաւ: Վարչութիւնը կ'ընէ որ

«Հրապարակու չենք կրնար բոկ թէ գոար մեզ համար կորսուելու վտանգի մէջ է»: Բայց հարկը անգամ մամուլով, հրապարակով բուռած է ասիկա, և կառավարութիւնը ինքն իսկ այդպիսի վտանգները պաշտօնապէս յայտնեց և զանոնք օրգիւղելու համար օրէնք ալ գրաւ Իսկ մենք գոնիակ կ'ընենք, որովհետեւ Պատրիկ էֆ. էնտի մը անձնաւորութիւնն է որ պիտի քննադատուի:

ՉԱՅՆԵՐ. Այդպիսի մտայնութիւն մը չկայ ժողովին մէջ:

Յ. ՇԱՀԻԲԵԱՆ ԷՖ. — Ուրեմն ժողովուրդը թող լսէ: Ո՛վ է մեղաւորը թող իմանայ:

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԷՖ. (Վարչութեան կողմէ). Ծանրակեան էֆ զուր տեղը գաւաթի մէջ փոթօրիկ կը հանէ: Գոնիակ նիստը պատճառը այն է որ երբ ազգը կաշուած մը գրաւ դնելու ա տօնութիւն կ'ազենք, գրաւը կըրնայ կորսուի, և եթէ մենք ի լուր աշխարհի յայտարարենք թէ գրաւի կորուստը կ'ընդունինք, գուցէ ինքնագրութի թէ մենք արդէն իսկ կանխապատասխանուած ենք գաւաթն ալ կորսուելուն: Եւ մեկի համար ցանկաւ չէ որ մեր հակառակորդը մեզ վնասած կարծէ: Իսկ բուն ինչորքը Սահմանադրութեան յօդուածի մը մեկնութիւնն է: Սահմանադրութիւնը իրաւունք կուտայ Վարչութեան կաշուածներ ասիկա, բայց իր օրէնք չի տար գրաւ դնելու, որովհետեւ ծախում չի կաշուածը մը փոխարէնք կը ստանայ, մինչդեռ գրաւի գրուած կաշուած մը կրնայ կորսուիլ առանց փոխարէնքի: Ահա թէ ինչո՞ւ հոս բերինք ինչորքը որ ժողովս մեկնէ այդ յօդուածը:

Դ. ՏԵՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ ԷՖ. — Եւ ինչորքն էութեան մասին չպիտի խօսիմ, ալ այժման պիտի խօսիմ, որքան որ պէտք է՝ ապացուցանելու համար թէ հարկ չկար նիստը գրաւ փակ ընել: Եւ ինչորքն մտէն ծանօթ եմ եւ գիտեմ թէ ինչ վիճակի մէջ է: Յայտնուած վտանգները չափաշանցում են, ինչորքը իր նօրմուզ վիճակի մէջ կը գտնուի: Գործադիր

իշխանութիւնը բազմի մը առաւ է և գործին կը հետադարձ անոր մէջ մէկն բուն լուռած է: Տեսեալաբար հարկ չկար գոնիակի: Եթէ Վարչութիւնը լիազօրութիւնը փոխուի կ'ուզէ որ երկուս իր ազածին ղէն գործէ և յատկ պատասխանատուութիւնը փոխուի վրայ ձգէ, կը սխալի իր փրեքսնիօսին մէջ: Ասիկա օրէնագիր ժողով մըն է՝ և այդ գործը գործադիր իշխանութեան կը վերաբերի: Ի՞նչ կ'ընէ Պատրիկ էֆ. — կ'ընէ թէ՛ հեղափոխութիւնը փոխանցելու օրով չենք և հոս անհաշիւ է որ գոար կորսուինք և չըլլայ թէ այն առան ազգը դժուարութիւն հանէ և չվճարէ, բայց ինչու ապահովութիւն մը կ'ուզէ: Իսկ Վարչութիւնը փոխանակ բոլոր սզգը իբր ապահովութիւն ներկայացնելու փոխանակ իր ներկայութիւնը գործածելու ընթացիկ միջոցներ կուզէ գործադրել, կ'ընէ Վերսա վտանգութի գործը որտեղեքն առէք որ կաշուած մը գրաւի դնենք: Բայց կ'ընէք վտանգ չկայ: Թողալիք մէջ բուռած է արդէն թէ այդ կաշուածը ազգինն է, հետեալաբար Պատրիկ էֆ. պէտք չէ փոխանց թէ ազգը կ'ուրանայ: Գաւաթի կորուստին հետաւոր համանականութեան պարագային Վարչութիւնը օրէնք մը չի կրնար բերել Ազգ ժողովին այդ պատճառով: Այդ կաշուածը աժմ Պատրիկ էֆ. ի վրայ որ ձանագրուած կը մնայ, եթէ ձգենք որ կաշուածը կորսուիլ վերջ ստացում վարձքերն ալ կորսուին այն առան ներքին է որ այդ տեսակ ստորկութիւնները, որովհետեւ շատ մեծ կ'ըլլայ վնասը: Բայց ազգն է որ կուտան:

ՍԱՐԳԻՍ ԷՍԵՐԵԱՆ ԷՖ. — Պատրիկ էֆ վաճառական մարդ է իր աշխու գիտցող է, Կրօշխատ որութիւն կը պահանջէ իր փաստարաններու խոյճարով: Կուտան լի փաստարանները ալ իրենց իրաւունքը ունին: Գոյի և բոցի ինչորք կը հանենք: Ամիս մը առաջ կ'ընէք թէ «Հայ ազգը գաղափք չունի»: Ժողովուրդէն գաղափար չունինք: Բայց հակառակորդներ ունինք, և մեկը պէտք չէ կապում ներքին իր հակառակորդին թէ գտած չէ որ ինքը պիտի յայտնէ, անա գաղափար, մէկ մէկ ալ երկու կ'ընէի հոս ասոր պարզ ճշմարտութիւն մըն է ասիկա:

ԺԱԳ ՍԱՅԱԳՈՒԼԵԱՆ ԷՖ — Կասկածողը մենք չենք, Պատրիկ էֆ.ն է:

Ս. ԷՍՄԷՐԵԱՆ ԷՖ. — Բայց մենք ալ համամիտ եղա՞նք անոր:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Նախ դռնփակ ըլլալու մասին այն առարկութիւնը թէ՛ ա նոր համար է որ կասկած չի տանք կառավարութեան դատին անյաջողութեան մասին, շատ թոյլ և աննշան առարկութիւն մըն է, բաժակի մէջ փոթորիկ փնտռել չէ, բայց փոթորիկը բաժակի մէջ բերել տեղաւորել է:

ՎԱՀ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով). — Դուք էք տրամադիր այդպէս ընելու:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Տրամադրութեան խնդիր չկայ հոս. դուք օրէնքին համար մեկնութիւն մը ստանալ կ'ուզէք ժողովէս օրէնքը որոշ է. ան թոյլ չի տար որ մէկ կոպէկ իսկ ծախսէք առանց ժողովիս արտօնութեան. ո՞վ ըսաւ թէ Սահմանադրութիւնը կ'արտօնէ որ Վարչութիւնը կալուածներ գնէ և ծախսէ առանց ժողովիս արտօնութեան, առանց պիւտճէ ժողովիս բերելու: Օրէնքի տառէն իրաւունք չունիք օգտուելու. օրէնքը կը պահանջէ որ այդ ամէնը պիւտճէի մէջ մտնեն. Ազատ ու սանձարձակ ստուծախ թոյլ չի տար ձեզի Սահմանադրութիւնը, գոյութիւն չունի այդպիսի արտօնութիւն. ես համամիտ չեմ որ Պատրիկ էֆ.ի պահանջը ընդունուի. Եթէ Վարչութիւնը Շէրի օրէնքը ուսումնասիրած ըլլար. այստեղ չէր բերէր խնդիրը, հոս բերելով չափազանց կը սխալուի. հակառակորդին յոյս տուողը նոյն իսկ այսպէս գաղտնի խորհրդակցութիւնն է: Այն դատերը կը չահուին՝ որոնք հրապարակաւ կը ծեծուին: Անոնք գաղտնիքը մենէ առաջ գիտցած են: Պատրիկ էֆ.ին խորհուրդ տուողը փաստարանները չեն. փաստարան մը այդպիսի անտեղի խորհուրդ չի տար: Ան հատի մը գործը կրնայ փճանալ, բայց ազգի մը գործ չի փճոնար՝ երբ ամբողջ ազգն է դատին տէրն ու պատասխանատուն:

Դրուած նոր օրէնքը ճիշտ այդպիսի յափըշտակութեանց է որ սանձ կը գնէ. օրէնսդիրը

կ'ըսէ. «Մինչև այսօր յանիրաւի ստեղծուած դատերն ալ փակուած պիտի համարուին» Եթէ Պատրիկ էֆ. չյաջողի այս դատին մէջ, կրնայ ըսել «գացէք ազգին օձիքը բռնեցէք»: Ահա՛ ուղիղ ճամբան, ո՛չ թէ ապահովութիւն պահանջել: Ես Պատրիկ էֆ.ն չեմ ճանչնար, բայց ժողովս ո՛չ թէ արտօնութիւն պէտք է տայ, այլ ցաւ պէտք է յայտնէ Վարչութեան որ օրէնքը չէ հասկցեր և այդպիսի անպատուարեր առաջարկ ընդունած է: Եւ օրէնքը ո՛չ մէկ կերպով չի թոյլատրեր որ այսպիսի գրաւ մը տրուի:

ՏՕՔԹ. ՓԱՇԱԵԱՆ ԷՖ. — Ըսելիքս սկզբունքի խնդիր է և և վիճարանութեան ձեւին վրայ է: Մենք մեկնարանութիւն մը ուզած էինք: Այսօր Պատրիկ էֆ.ն է պահանջողը՝ վաղը ուրիշ մը կրնայ ըլլալ, խնդիրը այն է թէ՛ Վարչութիւնը որ առուծախի արտօնութիւն ունի, գրաւի դնելու ալ արտօնուած է, գրաւ՝ որ հակառակ պարագային կորսուելու վտանգի մէջ ալ է: Ժողովը այդ մասին թող իր որոշումը տայ, և գործադիր մարմինը ատոր կը հետեւի:

ԱՍԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Թեր ու դէմ բաւական վիճարանութեան, այժմ բանաձեւը պիտի կարգացուի:

Դ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ. — Դրաւի չենք կրնար դնել:

ՏՔԹ. ՓԱՇԱԵԱՆ ԷՖ. — Մենք սակայն խաթախսենք խաթախսելու ինչ որ հոս բերինք այլ սկզբունքի խնդիր մը. օրէնքի լուսարանութեան խնդիր:

Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ ԷՖ. — Այստեղ կիւլպէտկեանի խնդիր չկայ, մեր տեսակէտը այդ չէ. բանաձեւը սկզբունքի շուրջ պէտք է դառնայ. աւանդ պէտք է ձգել թէ ո՛չ:

Դ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ ԷՖ. — Օրինագիծ բերէք:

Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Վարչութիւնը իրաւասութիւն ունի՞ թէ ոչ:

ԱՍԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Այս բանաձեւը թերեւս կը համաձայնի այդ պահանջին:

Ա. ԱԼՊՅԱՆ ԷՖ. — Խնդիրը վարչութիւնը բերած է, և ժողովս ալ կը մերժէ:

Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ ԷՖ. — Ի զուր թիւրիմացութեանց տեղի կուտանք: Ազգ. ժողովը թեր ու դէմ վիճարանելով Ազգ. կալուածի մը նկատմամբ եղած ստնձգութեան մը մասին, շարտօններ գրաւ դնել, Եթէ Վարչութիւնը ի վիճակի չէ պաշտպանելու ազգային իրաւունքները առանց այդ գրաւին, կը քաշուի և նորը կուգայ կը գործադրէ այդ մանցան: Ահաւասիկ իմ բանաձեւը:

Ազգ. ժողովը՝ լսելով Վարչութեան և երեսփոխաններու բացատրութիւնները ի մասին ազգապտական խաթախսանէ խաթախսելու յարուցուած ստնձգութեանց և այս առթիւ Պատրիկ էֆ.ի առաջարկին:

Եւ նկատելով որ այդ խնդիրը գործադիր իշխանութեան իրաւասութեան մէջ կը գըտնուի:

Կ'որոշէ խնդիրը վերադարձնել Վարչութեան, պարտադրելով զայն որպէս զի գորեղ թախիվ պաշտպանէ Ազգային իրաւունքները ու ու է պարագայի տակ չը համաձայնի դրաւի առաջարկին:

Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ

Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Հակասութիւն մը կայ հոգ երկու պարագաներու միջև, եթէ Վարչութիւնը իր իրաւասութեան սահմանին մէջ կրնայ գործը կարգադրել, ուրեմն հոն կենալու է բանաձեւը և թողելու է վարչութեան, իսկ եթէ վարչութիւնը իրաւասու չէ, այնատեն ժողովը իր հրամանը կուտայ, Մէկը կամ միւսը:

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Բանաձեւին

մասին երկու խօսք. Եթէ Վարչութիւնը իրաւասու է, աւելորդ էր այսքան վէճ: Մինչդեռ պէտք է ճշտել հոգ թէ Վարչութիւնը իրաւասութիւն չունի ազգային կալուած մը գրաւ դնելու:

Դ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ ԷՖ. — Այդ կէտին մէջ համաձայն եմ. բայց բանաձեւին մէջ հակասութիւն չկայ. Երբ հարցում եղաւ վարչութեան թէ ի՞նչպէս ընենք այս խնդիրը...

ՏՕՔԹ. ՓԱՇԱԵԱՆ ԷՖ. — Այդպէս հարցում մը չըրինք, ասանկ բան չկայ:

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Կը բողոքեմ, Վարչութիւնը ճշտու կը բանեցնէ ժողովիս վրայ:

ՏՕՔԹ. ՓԱՇԱԵԱՆ ԷՖ. — Ճշտու չկայ. մենք կ'ըսենք թէ՛ մեր բերած գիրին մէջ ասանկ հարցում մը չկայ:

Դ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ ԷՖ. — Վարչութեան բերած թուղթէն և իր խօսածներէն կը հետեւեցնեմ թէ՛ օրինական տրամադրութիւն մը կը խնդրէ, և կիւլպէտկեան էֆ.ի պահանջը իրրեւ օրինակ բերաւ: Խնդիրը ասանկ է և բոլորը լսին արդէն: Կալուածը իր վրան է. դատը վտանգաւ որ ըլլալու հաւանականութեան մէջ է կը կարծէ և վստահութիւն չունի որ իր վստահ կը հատուցուի. անհաստատութիւնը ունին վստահութիւն չունենալու և վստահալու: ատիկա գործադիր իշխանութեան կը վերաբերի, ինչ կերպով կ'ուզէ կը կարգադրէ. Ազգ. ժողովը արդէն արտայայտուել է թէ ի՞նչ ընթացքի պիտի հետեւի ան: Ուրեմն հակասութիւն չկայ բանաձեւին մէջ, և առաջին կէտը սա իմաստով...:

ԱՍԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Բաւական է, շատ խօսուեցաւ, Երկրորդ բանաձեւը կայ Սայապալեան էֆ.ի կողմէ, պիտի կարգացուի:

(Ատենապետ էֆ. կարգաց հետեւեալ բանաձեւը). —

Ազգ. Ժողովը Սահմանադրութեան 46րդ յօդուածին արամադրութեան համեմատ, Ազգին մէկ կալուածը գրաւի դնելու կամ չի դնելու մասին Վարչութեան ըրած հարցումին ի պատասխան՝ սոյն յօդուածը մեկնաբանելով Ազգ. կալուած գրաւի դնելու իրաւունք չի տար Ազգ. Վարչութեան:

Ժ. ՍՍՅԱՊԱԼԵԱՆ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ա. բանաձեւը (Տէր Մովսէսեան էֆ. ինն է թող կարգացուի:

(Ատենապետ էֆ. կարգաց հետեւեալ բանաձեւը):

Ազգ. Ժողովը լսելով Վարչութեան եւ երեսփոխաններու բացատրութիւնները, ի մասին ազգապատկան Սաստախանէ խանին դէմ յարուցուած սանձգութեանց և այս առթիւ Պատրիկ էֆ. ի առաջարկին, եւ նկատելով որ այդ խնդիրը գործադիր իշխանութեան իրաւասութեան մէջ կը գտնուի, կորոչէ խնդիրը վերադարձնել Վարչութեան, պարտադրելով զայն որպէս զի գորեզ թափով պաշտպանէ ազգային իրաւունքները ու ո ե է պարագայի տակ չհամաձայնի գրաւի առաջարկին:

(Տէր Մովսէսեան էֆ. ի հետեւեալ բանաձեւը նորէն կարգացուելով 4ի դէմ 19 քուէով կ'ընդունուի):

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Երկրորդ բանաձեւին ով որ համաձայն է թող ձեռք վերցնէ:

(Սայապալեան էֆ. ի բանաձեւը ստացաւ 12 քուէ):

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ուրեմն ընդունուեցաւ Տէր Մովսէսեան էֆ. ի բանաձեւը: Այդ խնդիրը փակուած է: Այժմ խօսքը Շահրիկեան էֆ. ինն է, բացատրութիւններ տալու համար:

ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. Ի ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՆԴՐՈՒՄ. ՅԱՆՔՆԱԺՈՂՈՎԱԿՆ

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Ինչ որ ըսի նախապէս աւելի չունիմ ըսելիք և ատենք

իմ ընկերներուն և Վարչութեան ծանօթ են: Ես չրսի որ դռնփակի մէջ բացատրութիւններ տամ: Դուք անոր համար Խորհրդարանական Յանձնաժողով ընտրեցիք՝ որ ամէն ինչիւր հոս չի գայ ամէն անգամ, հետեւաբար չեմ կարող այստեղ ո ե է բացատրութիւն տալ:

Վ. ԹԷՔԷՆԱՆ ԷՖ. — Ես ժողովի եկայ այն ատեն՝ երբ արդէն այս խնդիրը սկսած էր անոր համար չեմ գիտեր թէ Շահրիկեան էֆ. ինչ պատճառներով հրաժարականը տուեր է, և ես կը զարմանամ ու կը բողոքեմ այդ հրաժարականին դէմ: Ես այ անգամ եմ այդ Յանձնաժողովին և ես չգիտեմ պատճառը: Անշուշտ անձնական չէ պատճառը, ուրեմն պէտք է իր ընկերներն ալ գիտնան: Ուրիշ ատեն ինքն ալ նոյն դիտողութիւնը ըրաւ Ջօհրայ էֆ. ի հրաժարականի մասին: Կիմա ինչո՞ւ ինքը մինակը կը հրաժարի. ասկէ ետքը պարտաւոր է անպատճառ բացատրութիւն տալ, որպէս զի կասկած չներշնչէ թէ՛ գործը վնասակար ընթացքի մէջ է:

ՀԱՅԿ ԽՈՃՍՍԱՐԵԱՆ ԷՖ. — Թէքէեան էֆ. իրը Խորհրդարանական Յանձնաժողովի անդամ խօսեցաւ. իսկ ես իրը երեսփոխան պիտի խօսիմ: Գիտենք, արդէն թէ խնդիրը սրբան շահագրգռական էր մեզ համար՝ որ ընտրեցինք Խորհրդարանական Յանձնաժողով մը իրը վերին հսկող Վարչութեան՝ այդ գործին մէջ. որպէսզի անոր սխալները նախ քան անդարմանելի ըլլալը՝ առջեւը առնուի: Ահա այս երկրորդ հրաժարականն է որ ժողովիս կը բերուի այդ Յանձնաժողովի այս կամ այն անդամէն. նախ Ջօհրայ էֆ. ինն էր. այժմ ալ անա Շահրիկեան էֆ. իննը: Եւ իրաւունք ունի ժողովս կասկածելու որ, չըլլա՞յ թէ խնդիրը տարբեր համեմատութիւններ առած է, կամ չըլլա՞յ թէ սխալները այնքան շատցած են՝ որ անդարմանելի աստիճանին հասած Մանաւոր Շահրիկեան էֆ. ամէնէն շատ աշխատողն էր այդ Յանձնաժողովին մէջ, անոր Ատենապետն իսկ էր, խղճամիտ կերպով հետեւող իրադարձութեանց. ուրեմն պարտաւոր է իր հրաժարման պատճառները հոս ը-

սել. եւ կամ պէտք է պարտաւորցնենք Յանձնախումբը որ խօսի: Մենք զայն ընտրեցինք որ գործակցի Վարչութեան, հսկէ անոր գործունէութեան ընթացքին վրայ, եւ նոյն իսկ եթէ ծանր սխալներ գործէ՛ կասեցնէ անոր գործառնութեան ընթացքը: Ուրեմն բաւական մեծ պատճառներ կան ատենց, պէտք է պարզուին հոս եթէ կարելի է, նոյն իսկ դռնփակէ աւելի խիստ նիստի մէջ: Պէտք է պատուին քօղերը և տեսնենք ինչե՛ր կը խաղցուին կամ ինչե՛ր կ'ըլլան կոր: Եւ կարծեմ թէ իրականութեան ինչ ըլլալը յայտնելու ատեն՝ պէտք չ'կայ շրջապայտութեան անունով լռել. ո՛չ միայն մենք, այլ և միջիտնաւոր Հայ ժողովուրդը կ'ուզէ ապահովուիլ: Ուրեմն կը պահանջենք որ Շահրիկեան էֆ. ո ե է ձեւով արտայայտուի և կասկածները փարատին: Եթէ Շահրիկեան էֆ. մեզի ըսէ թէ՛ գործը վտանգի մէջ չէ, և անձնական խնդիրներու համար է որ կը հրաժարի, ես ուրիշ պահանջ չունիմ:

Դ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ ԷՖ. — Խօսաւորեան էֆ. ներկայ չէր, երբ ես ըսի որ՝ եթէ Շահրիկեան էֆ. անձնական խնդիրներու համար կը հրաժարի ըսէ, որպէս զի անել դրութեան մէջ չգնենք ժողովը, ան պիտի կարծէ որ՝ կամ մենք անհամաձայն ենք իրարու մէջ և կամ գործը վտանգուած է. ո՛ր պարագան ըլլայ պէտք է ճշգրտեմ մեր Յանձնաժողովի նիստին մէջ և հաւաքաբար ներկայանանք հոս:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Ժողովի պահանջումին առջեւ կը խոնարհիմ. բայց պատասխանատուութիւնը ձեր վրայ կը թողուի: Ես Յանձնաժողովի անունով չէ որ պիտի խօսիմ, այլ իմ տեսակէտը, իմ հայեցողութիւնն է որ պիտի պարզեմ: Իմ գանգատները, իմ հրաժարման պատճառները ամբողջ ազգին դէմ է. Ազգ. Ժողովին դէմ է, Խորհրդարանական Յանձնաժողովին դէմ է, Վարչութեան դէմ է, ինձ դէմ է, Բայց այսպիսի պատճառանքներ մէջ գլխաւորով հանդերձ Վարչութեան թերութիւնները, գուցէ անհատներու մէջ անոնցմէ լուրերը կան, բայց հաւաքաբար, խմբովին առնելով, լուր չ'կայ, անոնք

եթէ երթան՝ անոնցմէ լուր չէ որ պիտի գայ: Երբեք նկատի չ'առնուեցաւ թէ ես այդ պատճառով է որ չուզեցի ի գուր վարչական երիզ ստեղծել: Բայց այդպիսի ցանկութիւն կոչ դժբաղդաբար: Դէմքերը փոխուելով կացութիւնը չի փոխուիր ո՛չ ոք խղճամտօքն նկատի առաւ թէ խմբակցութեանց հաւաքական համերաշխութիւն կայ՝ մահու եւ կեանքի խնդիրներու համար, սակայն ո՛չ ոք իր սեփական կարծիքը կ'ուզէ գոհել: Այն իր սեփական այս ժողովը իր նախորդներուն յոյսը որ այս ժողովը իր նախորդներուն գոնէ մէկ 50րդին չափ բարձր պիտի կանգնի և հաւաքական աշխատանք պիտի կատարուի, և հաւաքական աշխատանք պիտի կատարուի, այդ փոքր յոյսն իսկ չ'իրականացաւ: Ո՛չ խմբակցութիւնները, ո՛չ Յանձնախումբը, ո՛չ Վարչութիւնը իր բարձրութեան վրայ կը մնայ. հաւաքական գործ չ'կայ, միայն անձնական գործունէութեամբ է որ կը վարուի խնդիրը: Այս տակնուվրայութեան մէջ ցանկալ հաւաքական աշխատանք կատարել՝ միտմութիւն կ'ըլլար: Ո՛չ մէկը կը գտնուի իր պարտականութեան սահմանին մէջ. յայտնի չէ թէ՛ օրինակ՝ Վարչութիւնը ինչ ըմբռնում ունի, թէ իրենք կարող են ազգին առջեւ միանկնին վերցնել այդ ծանր պատասխանատուութիւնը: Միւս կողմէ որովհետեւ պատասխանատուութեան սահմանները շատ սրբուած են, նկատի առի թէ՛ այն Հարցը, որուն մասին խղճամիտ մարդիկ այնքան սրբատաղ ըլլալու էին, մի գուցէ մեր տարածայնութիւններու պատճառով վտանգուի, քանի որ համադրակցութիւն մը չեմ տեսներ. ես՝ իմ միջոցներս սպառած տեսայ անձնապէս, և իմ անձնական հարցը դրի այստեղ, թողէք որ գործը շարունակուի. հակառակ շարժում մը կրնայ աչք հանել յոնքը շտկելու փոխարէն:

Տ. ՀՄՍՅԵԱԿ ԵՊ. — Ես բան մը չ'հասկցայ:

Վ. ԹԷՔԷՆԱՆ ԷՖ. — Ես ալ չ'կրցայ բան մը հասկնալ ասկէ եւ ո՛չ իսկ լուսարանութիւն մը: Գուցէ ինչ որ իրեն կը վերանուրբէ, ես ալ ունենայի այդ պատճառները. գրէ, ես ալ ունենայի մը չըսաւ: Կարծեմ թէ բայց բացայայտ բան մը չըսաւ: Կարծեմ թէ այս ութը օրուան մէջ նոր իրողութիւն մը

պատահած ըլլալու է: Ես ըսի մասնաւորապէս որ Յանձնախումբը հաւաքաբար արտա-
 յայտուի. բայց այժմ կը տեսնեմ թէ Շահ-
 րիկեան էֆ. Յանձնախումբին դէմ ալ գան-
 գատ ունի. նոյն իսկ ինքն իրեն դէմ ալ գան-
 գատեցաւ. թէ և ատիկա կրնայ խօսելու ճարտար
 ձեւ մը նկատուիլ. բայց համոզիչ ու է բան
 մը չըսու. գէթ ես տեղեկութիւն մը չունիմ
 ու է անհամաձայնութեան մը մասին: Ան
 ուրիշներէ պատասխանատուութեան զգացում
 կը պահանջէ, սակայն ինքը չառնել իր պա-
 տասխանատուութեան բաժինը: Ինչպէս Սո-
 ճասարեան էֆ. ըսաւ, Ազգ. Ժողովէն իրեն
 ալ, ինչպէս մեզի, պաշտօն մը տրուած է
 վարչութեան գործակցիլ և հսկել, կատարած
 է իր այդ պաշտօնը, ազգը այսօր չի գիտեր
 թէ ինչո՞վ կը թերանայ վարչութիւնը. թէ
 ինչո՞ւ կը հրաժարի Շահրիկեան էֆ.: Ես,
 վարչութեան ամէն քայլերուն հաւանու-
 թիւն տուող չըլլալով և անոր կարգ մը
 գործերուն քննադատողն ըլլալով հանդերձ
 թէ և հիացող մը չեմ եղած անոր վրայ. բայց
 միշտ շփման մէջ եմ անոր հետ, մանաւանդ
 Ապահովութեան խնդրին մէջ, և տեսայ որ
 Ապահովութեան Յանձնաժողովին մէջ մէկ
 երկուքը կան որ լաւ գործողներ են: Մեծ
 սխալներ ալ չտեսայ. բացի փոքր վրիպումնե-
 րէ: Շահրիկեան էֆ. ինչո՞ւ մէկ կողմէ վտա-
 հուութիւն չի յայտնել. միւս կողմէ չուզեր երիզ
 մը ստեղծել, Այս քառուս ինչպէս դուրս ել-
 լենք: Կամ լուրջ կերպով թող ըսէ թէ՛ վար-
 չութեան այսինչ գործը թերի է, թէ՛ այսինչ
 կամ այնինչ կէտերուն մէջ սխալած է, և կամ
 թող համակերպի փոքրիկ թերութիւններուն.
 գործակցինք անոր, մի կերպով տանինք գոր-
 ծը, մինչև յաջողինք և մի կերպով ո՛չ շատ
 հեռու փրկութեան նաւահանգիստը գտնենք:
 Միայն մի բան զարմանք կը պատճառէ ինձի,
 Յանկալի էր որ այս ամէն գործերու մէջ նա
 խազահ Սրբազանն ալ իր ձայնը լսելի ընել.
 ինք, որ ազգին Պատրիարքն է: Սրբազան
 Հայր այսօր դուք էք ազգին պետը, ինչպէս
 կարելի է որ կը տեսնէք անոր տագնապալից
 վիճակը և չէք միջամտեր, եթէ չէք կրնար,
 թողէք որ Ազգը իրեն համար պետ մը գտնէ:
 կը տեսնէք թէ քննադատութիւններ կ'ըլլան
 վարչութեան անդամներուն, Ապահովութեան

Յանձնաժողովին դէմ, և դուք լուսթեամբ
 հանդիսատես կ'ըլլաք: Անշուշտ լսած է ինքը
 և այսօր անշուշտ կը տեսնէ թէ սխալներ
 կ'ըլլան կոր: Ժողովիս պարտքն է Ս. Պատ-
 րիարք հօր կարծիքն ալ առնել:

Տ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԱՐՔ. Իմ դիտողութիւնս
 այն է որ Հարստահարութեան Յանձնաժողովը
 և Ստան Ժողովը լիակատար տեղեկութիւններ
 տան մեզի իրաց վիճակին վրայ: Շահրիկեան
 էֆ. քննադատութեան մը չհասկցանք: Խնդիրը շատ ըս
 տիպողական է, ամենէն կենսականն է, աւելի
 կենսական քան Սասնափառն իսանին խնդիրը:
 Ուրեմն յառաջիկայ նիստին վարչու-
 թիւնը թող մեզի տեղեկութիւններ տայ:

Մ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Եստե՛րը չհասկը-
 ցան Շահրիկեան էֆ.ի միտքը, ես հասկցայ՝
 Շահրիկեան էֆ. շատ որոշ կերպով կ'ըսէ թէ
 այս ճգնաժամային օրերուն մէջ ամէն ոք թե-
 րի է հարստահարական Յանձնաժողովն ալ,
 վարչութիւնն ալ, այս ժողովն ալ, և ես
 յուսահատած կը քաշուիմ: Այս լեզուն կը նմանի
 1799 Նոյ. Ծին Նարդէնի ըսածին Ան ըսաւ.
 «Ճրամասն տուգնապի մէջ է. անոր ճակատա-
 գիրը ո՛չ երեսփոխանական ժողովը կրնայ
 վարել, ոչ ալ Ծերակոյտը. ինձի տուէք, ես
 ամէն բան կը կարգադրեմ»: Եթէ ամէնքս ալ
 ոչնչութիւն ենք անոր տուէք ամէն գործ
 ինքը թող ընէ: Ժամանակէ մը ի վեր Շահրիկ-
 եան էֆ. այդպէս կ'ընէ. ամէն բան լիմալ է ետք,
 դռնէն կ'երեւայ. «չեղաւ» կ'ըսէ, ամէն բան
 կը խառնէ: Միշտ այդպիսի տիքատարական
 ընթացք ունի: Խնդիրը ամբողջը մէկէն վեր-
 ջացնենք, լուսաբանենք:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Իմ ընկերներս
 այնպիսի բաներ կ'ըսեն այս տեղ որ կը զար-
 մանամ: Նախ թէքէեան էֆ. Յանձնաժողովի
 սնունդով կը խօսի, բայց բոլոր անդամները
 իրենց ձայնը անոր չտուին անշուշտ: Մենք
 մեր ժողովին մէջ խօստով ենք և վարչու-
 թեան ալ պակասութիւնը մեր ալ պակասու-
 թիւնները. հոն «կայ» բառը և հոս «չկայ»
 ըսել, ինչի՞ նման է: Իսկ ատոնց դարման
 տանիլ ես չեմ կրնար:

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՐ. — Չեմ ուզեր եր-
 կար բարակ խօսիլ: Գիտէք թէ Ազգին կեն-
 սական խնդիրը ապահովութեան հարցն է:
 Ազգային ժողովին կողմէ և վարչութեան
 կողմէ Յանձնաժողովներ չկազմուած՝ ես էի
 որ ձեռքէս եկածը կ'ընէի: Երբ Յանձնաժո-
 ղովը կազմուեցաւ, ոգի ի բոյն սկսան աշ-
 խատիլ. անշուշտ ամէնքը մէկ թափով չեն
 աշխատած. որքան ալ Տիփլումաք ըլլան: Բայց
 իրենց կարողութեան չափով աշխատած են.
 պէտք եղած ատեն լուսաբանութիւններ ալ
 տուած են: Ինչ որ կարելի է կ'ընենք,
 Իսկ Շահրիկեան էֆ. պակասութիւններ
 կայ կ'ըսէ. թող պարզութեամբ ատենք: Մենք
 ինչե՛ր կ'ակնկալէինք. բայց Պաշտօնեան նոր
 պատերազմը քիչ մը յապաղեցուց գործը:
 Միւս կողմէ յուսահատական նամակներ կը
 շարունակուին գալ գաւառներէ. պէտք է
 ըսել թէ յուսադրիչ նամակներ ալ կան: Մենք
 կը շարունակենք մեր յարաբերութիւնները
 դեսպաններու հետ. գործը կը քալէ: Թողէք
 որ ընենք վերջացնենք. բերենք ձեզի արդիւն-
 քը, այն ատեն դատեցէք, եթէ թերութիւն
 եղած է քննադատեցէք: Ճիշտ է որ մենք
 չենք բան մը ընողը այլ Եւրոպան է. մեր
 բրածը աշխատութիւն մըն է փրօփակաւ:
 Եւրոպան է որ մարդկային սկզբունքներով,
 պատմական փաստերով և քրիստոնէական
 զգացումներով առաջնորդուած կ'աշխատի մեզ
 համար. մենք անոր հետ յարաբերութեան մէջ
 ենք թէ՛ դեսպաններու և թէ՛ սնունց թարգ-
 մաններու միջոցով: Շահրիկեան էֆ. փրկու-
 փայտութիւններ կ'ընէ, ես անանկ բան չեմ
 գիտեր: Եթէ համարատուութիւն կ'ուզէք
 բերենք:

Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով). —
 Եթէ ժամանակը հասած է:

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՐ. — Հասած է է
 ֆէնտիմ: Մերինը աշխատանք մըն է, փր-
 քական մըն է: Յաջողութիւնը Տիփլումաքի
 եղանակով Եւրոպայէն կու գայ գանազան պե-
 տութեանց շահերէն կը բղիւի. Գերմանիոյ,

Անգղիոյ, Ռուսիոյ շահերը պիտի համապա-
 տասխանեն:

Վ. ԹԷՔԷՆԱՆ ԷՖ. — Ենթահակող ենք
 Ս. Պատրիարքին այս բացատրութեանց
 համար ..

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Եթէ ժողովը կ'ուզէ,
 գալ նիստին:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Հոս խնդիրը
 վարչութեան հաշիւ պահանջելու վրայ չէր,
 այլ իմ հրաժարականիս վրայ: Ես ցաւ կը
 յայտնեմ որ Թէքէեան էֆ. հարցում բրաւ
 Պատրիարքին և Պատրիարքն ալ ի զուր
 այնքան երկար բացատրութիւններ տալ
 ստիպուեցաւ. իսկ Թէքէեան էֆ. ալ չնոր-
 հակալու թիւն յայտնեց, ես չկերցուցի այդ
 չնորհակալութիւնը ..

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Բու էի կը դնեմ. ով
 ով որ կ'ուզէ խնդիրը փակուած նկատել:

Ն. ՕՂԱՆԵԱՆ ԷՖ. — Ինչ փակել, փա-
 կել չըլլար. ազգին ճակատագրին հետ կապ-
 ուած խնդիր մըն է այս. ամէն խնդիր պէտք
 է պարզուի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ուրեմն խօսքը Տէր
 Մովսէսեան էֆ. ինն է:

ՏՕՔԹ. ԹԷՐՁԵԱՆ ԷՖ. — Մէկ երեսփո-
 խան երկու անգամէ աւելի իրաւունք չունի
 խօսելու:

Դ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԵՍԵԱՆ ԷՖ. — Ժողովը ո-
 րոշ կարծիք չգոյացուց. Ուրիշ խօսող չկայ,
 պէտք է ես ալ Յանձնաժողովի կողմէ խօ-
 սիմ, ինչպէս Թէքէեան էֆ. խօսեցաւ: Յանձ-
 նաժողովին մէջ տարբեր ձգտումներ կան.
 գործողութիւնները փոխելու համար պէտք է
 մարդիկը փոխել, երբ ուսանք կ'ըսեն թէ՛
 մարդիկը փոխել, երբ ուսանք կ'ըսեն թէ՛
 չենք կրնար արդիւնաւոր գործ տեսնել:
 Անոր համար է որ կ'առաջարկեմ մերժել

Շահրիկեան էֆ. ի հրաժարականը և սպասել Յանձնաժողովի որոշումին: Շահրիկեան էֆ. կեցած տեղը հրաժարական չի կրնար բերել, և ժողովս թեթեւութեամբ չի կրնար վերաբերուիլ անոր նկատմամբ. կան կէտեր՝ որոնց մէջ Յանձնաժողովս ալ համաձայն է անոր հետ. ճիշտ է որ, անոնցմէ ոմանք երկրորդական են: Կան կէտեր ալ՝ որոնց մէջ անհամաձայն ենք. և կէտեր՝ որոնց մասին Վարչութեան հետ ալ անհամաձայն ենք: Անորոջ բաներու մասին չխօսինք սակայն հոս. Շահրիկեան էֆ. բաւ որ ամէն անհամաձայնութիւն առիթ թող չըլլայ Վարչութեան քիզ առաջ բերելու. իմ կարծիքը կրնայ հաշտուիլ անոր հետ, բայց հոս մեր անձնական կարծիքը չէ որ ընդունիլ պիտի տանք, այլ հաւաքական: Շահրիկեան էֆ. կ'ըսէ թէ հաւաքական գործունէութիւն անկարելի է:

ՍՏՆՍՊԵՏ էֆ. (Ընդմիջելով). — Ալ բաւական է, կրկնութիւններ են ատոնք:

Դ. ՏԷՐ ՈՂՎՍԷՍԵԱՆ էֆ. — Փոխանակ ձեր չհասկցած կէտերը հասկնալու յաւակնութիւն ունենալու, պէտք է թողուք որ աւարտեմ: Թող Յանձնաժողովը խորհրդակցութեան առարկայ ընէ խնդիրը և բերէ ժողովիս, մենք այն ատեն կ'որոշենք թէ պիտի շարունակենք Վարչութեան գործակցել թէ ո'չ:

ՉԱՅՆԵՐ. — Բանաձեւ, բանաձեւ:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ էֆ. — Եթէ հրաժարական մերժելու համար է բանաձեւ չեմ ընդունիր. իսկ եթէ զայն առկախ ձգելու համար է՝ կ'ընդունիմ:

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ էֆ. — Շահրիկեան էֆ. քննադատի իր քննադատի դեմ մէջ չէ, որոշ վերապահութիւններ ըրաւ, որոնք չենք սա եղաւ՝ որ ո'չ մէկ բաւարարութիւն տրուեցաւ մեզ. բայց իրողութիւնը կայ մէջտեղը. Շահրիկեան էֆ. Յանձնախումբին ամէնէն գործունէայ անդամներէն է. եթէ երբեք խնդիրը լոկ անձնական եւ գոհ մնացի, բայց պէտք է աւելցը-

նեմ որ Պատրիարք Սրբազանին տուած բացատրութիւններն ալ երբեք մեզ չի գոհացներ: Եթէ եւրոպական դիւանագիտութեան կախում ունի առ էն բան և անոր յաջողութիւնէն կախուած է մեր յաջողութիւնն ալ, այն ատեն լաւագոյն կ'ըլլայ որ փակենք խնդիրը:

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ էֆ. (Ընդմիջելով). — Եւ կը հանդուրժէք այդպիսի Պատրիարքի մը:

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ էֆ. (Շարունակելով). — Հոս արդէն անգամ մը ըսուեցաւ թէ Յանձնաժողովը մտադիր է հրաժարիլ. բայց այժմ Շահրիկեան էֆ. մրնակը կուզայ բերելու իր հրաժարականը: Կ'առաջարկեմ որ այդ հրաժարականը Յանձնաժողովին զրկուի. ան կա՛մ իւրացնէ և կամ մերժէ, և վերջապէս հաւաքարար ներկայանայ ժողովիս:

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ էֆ. — Պայմանով որ Շահրիկեան էֆ. բացատրութիւն տայ Յանձնաժողովին:

Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ էֆ. — Խօսասարեան էֆ. քննադատի առաջ խօսք ուղեցի, ցաւ յայտնելու համար որ պէտք չէ տեղի ունենային այսքան երկար խօսքեր: Տեղեկութիւններ տրուեցան՝ անճիշտ լուրերով ծանրաբեռնուած, որոնք սխալ մեկնութիւններու տեղի կրնան տալ և անոր առջեւ չենք կրնար առնել: Տասը օր ժամանակ տանք որ Յանձնախումբը շատ յստակ կերպով մեզի տեղեկութիւններ հաղորդէ: Եթէ ժողովս, այդ տեղեկութիւնները լսելէ յետոյ, տեսնէ որ Վարչութիւնը ի վիճակի չէ գործը ղեկավարելու, իր դատակնիքը կը զննէք: Իսկ եթէ մեզի բերուելիք բացատրութիւններէն տեսնենք թէ՛ թերութիւններ կան որոնք սրբագրուելիք են, ըստ այնմ հարկ եղածը կ'որոշենք: Ուրիմն երկար չվիճինք: Օրերով շարժմանով չենք կրնար հրաժարականներով զբաղիլ: Կը ձայնակցիմ Խօսասարեան էֆ. ի հրաժարականը չընդունուի («Մերժուի») չեմ ըսեր): Խորհրդարանական Յանձնաժողովի մը անդամի հրաժարականին նման երրորդական, տասներորդական խնդրով այլևս չզբաղինք: Թող Յանձնաժողովը յառաջի-

կայ նիստին մեզի բերէ իր բացատրութիւնները դրական կամ բացասական կերպով:

ՉԱՅՆԵՐ. — Փակում, փակում:

Ա. ԱԼՊՅԱՆ էֆ. — Յաջորդ նիստին Խորհրդարանական Յանձնաժողովը թող բացատրութիւն տայ:

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ էֆ. — Ես ձեռնպահ կը մնամ, որովհետեւ Շահրիկեան էֆ. պարտաւոր էր նախ իր ընկերներուն յայտնել յետոյ հրաժարիլ:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ էֆ. — Երբ Թէքեան էֆ. գոյութիւն ունեցող բանի մը համար կ'ըսէ թէ չկայ, ևս ալ ցուցուցի որ պատճառներ գոյութիւն ունին:

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ էֆ. — Պատճառներ գուցէ գոյութիւն ունին, բայց բացատրութիւնները անբաւարար են, այնպէս որ կրնան անվստահութիւն ներշնչել. և թող ազգը չուտով վստահութիւն ներշնչել. և թող է. և ո'չ իսկ գիտնայ թէ գործը վստահութիւն մէջ է. և ո'չ իսկ ութ օր պէտք է անոր, Շահրիկեան էֆ. կըրնար աւելի բացայայտ լլաւ:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ էֆ. — Եթէ ես և դու անվստահ չըլլանք, ուրիշին չենք երթար ըսելու: Ես ամէնուն վրայ է որ վստահութիւն չունիմ:

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ էֆ. — Յամենայն դէպս ես ձեռնպահ կը մնամ:

(Ատենադպիր էֆ. նստեալ բանաձեւը):

Ազգ. ժողովը առկախ կը թողնէ Շահրիկեան էֆ. ի հրաժարականը և պարտք կը դնէ Խորհր. Յանձն ի վրայ յառաջիկայ նիստին բերել բացորոշ լուսաբանութիւններ Հայկական խնդրի մասին, որմէ վերջ միայն ժողովը կուտայ իր որոշումը՝ խորունկ գիտակցութեամբ կացութեան մասին:

Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ
Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ

(Ժողովը 1 ձեռնպահով՝ միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւը և նիստին դադար տրուեցաւ):

ՊԱՏՐԱՐԱՐԱՐԱՆԻ
1912Ի ՀԱՇՈՒՆՅՈՑՅՈՒՆ, 1913Ի ՊԻՏՅԱԿՆ
ԵՒ
ՓՈՔՐ ՊԱՇՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ԹՈՇԱԿՆԵՐԸ

ԱՏՆՍՊԵՏ էֆ. — Պատրիարքարանի անցեալ տարւոյ հաշուեցոյցը եւ ներկայ տարւոյ պիւտճէի մասին կայ Վարչութեան մէկ պաշտօնագիրը որ անմիջապէս պիտի յղուի Համարակալութեան Դիւանին:

Հ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ էֆ. — Թերութիւն մը կը տեսնեմ հող. պիւտճէն Համարակալութեան Դիւանին պիտի երթայ, բայց հիմնական խնդիր մը կայ որ պէտք է առաջուց ճշդուի, այն է թէ՛ Բանկալթի գումարէն որքանը առնուած է և որքանը ծախսուած:

Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ էֆ. — Կայ հոն ցուցուած:

ԱՏՆՍՊԵՏ էֆ. — Պատրիարքարանի պաշտօնէութիւնն ալ հանրագրութիւն մը տուած է ժողովիս. կցենք պիւտճէին և զրկենք Համարակալութեան Դիւանին. երկու բաւով բացատրեմ. փոքր թոշակ ստացողները, նկատի ունենալով որ պիւտճէի քննութիւնը երկար պիտի տեւէ, անմիջական յաւելում կը խնդրեն:

Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ էֆ. — Մինչեւ ցարգ պաշտօնեաներու թոշակներ առանց մեզի բերուելու՝ աւելցուցած են: Թող կարգացուի հանրագրութիւնը տեսնենք:

(Ատենադպիր էֆ. կորդաց հետեւեալ նամակը). —

Ազնուաշուք Ատենապետ էֆ. նստի
Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ
Ստորագրեալներս սոյն գրով կը դիմենք

պատկանելի ժողովրդ. խնդրելու համար որ մեր արդէն իսկ ճղճիմ թոշակներուն վրայ վարչութեան կողմէ եղած յաւելումները ներկայ Յունիս ամիսէն սկսեալ գործադրութեան դրուին անյապազ. վստահ ենք որ պատկանելի ժողովրդ ալ պիտի հաստատէ կեանքի արդի սուչ պայմաններուն մէջ մեր ստացած թոշակներուն բացարձակ անբաւականութեան պատճառով մեր մասնուած անհանդուրժելի կացութիւնը ինչ որ թէև շատոնց նկատի առնուած էր ելեւմտից հոգաբարձութեան Տեսես, խորհրդոյ և Քաղաքական Ժողովոյ կողմէ, սակայն պիւտճէի պատրաստութեան յետաձգուելով ցարդ չէր կրցած գործադրութեան դրուիլ:

Մնամք խորին յարգանք
Ազգ. Պատր. փոքր ամսականաւոր պաշտօնեաներ
Ստորագրութիւնք

Ն ՕՀԱՆՆԱՆ ԷՖ.— Կը տեսնէք թէ փոքր ամսականաւոր պաշտօնեաներն են որ յաւելում կը պահանջեն: Վարչութիւնը շատ բարձր թոշակ ստացողներուն թոշակներ աւելցուցած և գործադրած է. իսկ փոքրերուն, 200, 300 դր. առնողներուն աւելցնելու խնդիրը մեզի կը բերէ: Բայց ատիկա ալ կրնար լնել. քանի որ բարապաններէն մէկը պակսեցաւ, 9000 դր. աւելցրնելով պիւտճէին վրայ. ահա այդ աւելցած գումարէն 7000 դր.ն է որ պիտի բաշխէ եղածներուն:

Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԷՖ.— (Վարչութեան կողմէ).— Ներկայ վարչութիւնը իր ութը ամսուան շրջանին մէջ ո՛չ մէկ պաշտօնէի, մեծ թէ պզտիկ յաւելում չէ բրած: Նոր պատրաստուած կանոնագրին մէջ եղած են այդ յաւելումները, անոր համար է որ վարչութիւնս կը պաղատի ժողովէդ որ վերակազմութեան կանոնագիրը շուտով վաւերացնէք, որպէս զի այդ յաւելումները ընենք: Մեր օրով չէ եղած յաւելում, նախորդ Պիւտճէով եղած են և մենք պարտաւոր էինք գործադրել:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ.— Խորհրդարանական լեզուի մէջ փակուած հաշիւ ըսելով, կը հասկցուի՝ առանց պիւտճէն դուրս ելլելու հաւասարակշռել զայն: Վարչութիւնը իրեն իրաւունք համարած է վերին պաշտօնեաներուն թոշակները աւելցնել. իրաւունք համարած է ուրիշ գումարներ ծախսել առանց ժողովի բերելու. բայց իրեն իրաւունք չի սեպեր Պիւտճէի մէջ խնայուած գրամ մը. բարապանի մը պակասով խնայուած 9000 դր. էն 7000ը բաշխել փոքր պաշտօնեաներու վրայ: Խնդիրը Համարակալութեան Դիւանին պէտք է երթայ, որպէս զի Պիւտճէի սահմանին մէջ այդ յաւելումները որքան կարելի է ըլլալու մասին իր տեղեկագիրը բերէ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Շատ լաւ, կը շրկենք Համարակալութեան Դիւանին որ շուտով իր կարծիքը բերէ:

Ա. ԲՏ Ա. Գ. Ա. Ղ. Թ. Ի. Ն. Դ. Է. Մ.

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Պիտի կարգացուի այժմ վարչութեան մէկ կարեւոր պաշտօնագիրը՝ արտագաղթի մասին:

(Ատենագիր էֆ. կարգաց հետեւեալ պաշտօնագիրը).—

Ազնուաշուք Ատենագետ էֆէնտի

Ազգ. Երեսի. Ընդհ. Ժողովոյ.

Հայաստանէն օրի օրին հասնող անապահովութեան և հարստահարութեան դէպքերու ծաւալման իրողութիւնէ զատ՝ ամենէն վտանգաւոր և մտահոգիչ երեւոյթն հայ ժողովուրդի խմբական արտագաղթն է, որ երթալով անագին համեմատութիւններ կ'առնէ:

Հայ տառապած ժողովուրդի դէպի անորոշ ապագան և օտար հորիզոններ դիմելու պատճառներն հարկաւ բաղդախնդրութիւնը չէ, այլ անաշխատութիւնը, քաղցը գլխաւորապէս կեանքի, ինչքի և պատուոյ անապահովու-

թիւնը. այսպիսի պատճառներ միայն, անցեալին մէջ ալ, հարկադրած են մեր ժողովուրդը՝ ձգելու իւր հայրենի հողը բռնազրաւողներուն, եւ հեռանալու անհիւրնկալ դարձած իւր հայրենիքէն:

Ազգային այս մեծ ալէտը՝ խոստովանելով հանդերձ որ արդիւնքն է երկրի քաղաքական և տնտեսական խիստ աննպաստ կացութեան, միանգամայն սակայն անկարելի է լռելեայն հանդիսատեսի դերի մէջ մնալ և թողուլ որ յուսաբեկ ժողովուրդը — մանաւանդ ներկայ վարչեաններուն՝ երբ գերազանց պատճառներով պէ՛տք է որ նա մնայ իւր հողին վրայ — դատարկէ իւր հայրենիքը՝ օտարութեան մէջ ոչնչանալու համար:

Այս շարիքին հանդէպ Ազգ. Կեդրոնական վարչութիւնս՝ խիստ մտահոգ՝ կը դիմէ Ազգիս գերագոյն ժողովոյն՝ առաջադրելով որ պատկանելի այս ժողովն իւր բարձր հեղինակութեան ոյժն ի գործ դնէ, և յայտարարութեամբ մը յորդորէ թշուառ ժողովուրդը՝ չլքել իւր մայր հայրենիքը ու տոկալ քիչ մըն ալ, ինչպէս որ կրցեր է տոկալ և յուսալ դարերէ ի վեր:

Մնամք խորին յարգանք
Դիւան Ազգ. Կեդր. վար. Կրօն Ժողովոյ
Ասեմադպիր Ասեմապէս
Գ. Ծ. Վ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ե. ԱՐՔԵՊՍ. ԴՈՒՐԵԱՆ
Դիւան Ազգ. Կեդր. վար. Քաղ. Ժողովոյ
Դեր Ասեմադպիր Ասեմապէս
Ա. Յ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ Ս. ԳԱՐԱԵԱՆ
19 Յունիս 1913

Վ. ՓԱՓՍՉԵԱՆ ԷՖ. (Վարչութեան կողմէ).— Եթէ ստիպողութիւն տուինք այդ պաշտօնագրին, պատճառը այն է որ շատ մեծ աղէտի մը առջև կը գտնուինք այսօր: Պատթիւնը մեզ չհաստատի և Պարսկաստանի մեծ արտագաղթներու հետեւեանքները ծախսեցուցած է: Այսօր ալ նոյն հետեւեանքները աչքի առջև պէտք է ունենանք: Անցեալ դռնփակ նիստի մը մէջ երբ յարգելի ատենապետը Հայութեան գլխուն եկած աղէտներու մասին բացատրութիւններ տուաւ, ես ըսի

որ այդ մեծ աղէտներէն մեծագոյնը արտագաղթն է, եւ յիշաւի, այն օրուրնէ ալ մինչև այսօր արտագաղթը մեծ համեմատութիւններ առած է: Մեզի հասած տեղեկագիրներուն և մեր քաղած մասնաւոր տեղեկութեան նախելով, օրինակ՝ միայն Քղիէն՝ վերջին ատեններս մէկ օրուան մէջ 100 հոգի գաղթած են: Եթէ փոքր աւանէ մը, ինչպէս է Քղին, այդքան թիւ մը կը պակտի, այլ կրնաք հետեւցնել թէ աւելի մեծ վայրերէն ո՛րքան կը պակտին: Երզնկայէն մէկ շաբթուան ընթացքին 1000է աւելի Հայեր գաղթած են: Եւ յետոյ շահեկան վիճակագրութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ բաղդատութիւնը. — 1903էն 1907 թուականներուն Ամերիկա մտած էն 9921 Հայեր. իսկ 1908էն մինչև 1912, այսինքն Համ. Սահմանադրութենէն ետք 20,193 Հայեր գաղթած են միայն Ամերիկա. իսկ ուրիշ տեղեր, Պուլկարիա, Եգիպտոս եւն.: Այսպէս եթէ շարունակուի, մէկ քանի տարիէն Հայաստանի ֆունիաք եղած տեղերէն Հայերը պիտի ցրուին, նօսրանան: Ատոր պատճառները շատ են. սով, հարստահարութիւնները, անապահովութիւնը են: Վարչութիւնը իր կողմէ Պատրիարքին կոնդակ մը գրել պիտի տայ, բայց այժմ կը փափաքի որ Ազգին գերագոյն ժողովն ալ իր կողմէն կոչ մը ընէ: Յայտնի բան է, որ ստիկա նախկին տարիներու պանդխտութիւնը չէ՛ այլ պարզապէս գաղթականութիւն է. ընտանիքով կ'երթան: Մենք կը շահագրգռուինք զոսկ անոր յարակից ուրիշ խնդրով մը, որ նաև ատոր յարակից հողերը, օրինակի համար Ատանայի, Սվազի և Խարբերդի մէջ կառավարութեան կողմէ ի վաճառ կը հանուին. իսկ պետական հողերը ձրիապէս թուլութիւն մուհածիրներուն կը շնորհուին: Ատիկա Հայոցս համար վտանգաւոր է: Միւս կողմէ սպանութիւնները կը շատան. Ալաշկերտի մէջ հինգ հոգի սպաննած են: Մենք չենք գոհանար երբ կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հրատարակէ թէ՛ «Աւազակներ» ձերբակալուած են. աւազակներ՝ որոնց անունները նոր կ'իմանանք. իսկ շատ ծանօթ գըլխաւորները կը մնան իրենց ուժին մէջ, կառավարութիւնը կը շարունակէ ներքէլ Պատրիարքարանի ստացած պաշտօնական լուրերը

չարագործներուն ձերբակալումը և խստիւ պատժուելուն հետամուտ ըլլուի, և որովհետեւ գաղթականութեան պատճառները տրնտեսականէն աւելի անապահովութիւնն է, վստահ եմ թէ մէկ տարի յետոյ կիսով չափ կը դադրի գաղթի հոսանքը: Ուրիշ առաջարկ մըն ալ: Հրահանգ թող տրուի առաջնորդներուն, որ խորհրդակցութեամբ հրախրեն ամէն հոսանքները և կուսակցութիւնները, անոնցմէ խառն մարմին մը ընտրեն, որ պարտին գիւղերը և համոզեն: Ամփոփելով կ'առաջարկեմ. ա) Ընդհանուր հանգանակութիւն մը. կարօտներուն օգնելու համար: բ) Մէկիկ մէկիկ կառավարութեան ցուցնել առաջակապեանները և պահանջել անոնց ձերբակալուիլը և պատժուիլը և գ) խառն մարմիններ կազմել՝ որ պարտին և համոզեն:

Յ. ՃԱՆԿԻԻԼԵԱՆ ԷՖ. (Երջարեականները օգուտ չեն ունենար վարչութեան կողմէ շատ պարագաներու մէջ կեդրոնէն գործադիր պատուիրակներ կը զրկուին: Պէտք է է այս անգամ ալ 5-6 քահանաներ զրկուին քարոզելու:

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով). — Ամէն տեղ կան առաջնորդներ: որոնք քահանաներ ալ ունին իրենց ձեռքին տակ:

Յ. ՃԱՆԿԻԻԼԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով). — Կեդրոնէն զրկուածը աւելի կ'ազդէ: Իսկ թէքէեան էֆ.ի առաջարկին գալով բացի Եզրիպտոսի Բարեգործականէն, արտասահմանի ժողովուրդին ալ դիմելու է:

Վ. ԹԵՔԷԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով). — Ես ամբողջ ժողովուրդին բար:

Յ. ՃԱՆԿԻԻԼԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով). — Ես համամիտ եմ որ Բարեգործականին ալ, ամբողջ հարուստներուն ալ դիմուի: Իսկ գալով Պոստամարտի էֆ.ին ան կ'ըսէ թէ նիւթականը չէ պատճառը, այսօր Ձէյթունցի մը տեսայ, որ կ'ըսէ թէ «Ես պանդխտութեան մէջ կ'աշխատիմ, օրական գոնէ մէծիտիէ մը կը վաստկիմ և զաւակներս կ'ապրեցնեմ. ու-

րեմն չեմ կրնար դառնալ Հայրենիք: «Իսկ գալով միւս տեսակէտներուն, այս գաղթականութիւնը աւելի առաջ եկած է կառավարութեան քաջալերութեամբ. անոր աւելի ձեռնադր է: Պէտք է դիմել վեց մեծ պետութիւններուն և այդ խորամանկութիւնը ցուցունել, որովհետեւ մենք կը պնդենք թէ Հայերը մեծամասնութիւն են Հայաստանի մէջ. անոր համար Թուրք կառավարութիւնը կը քաջալերէ՝ որ այդ մեծամասնութիւնը կորուսի:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Այս հարցին հետ կապուած ամէն խօսուածները ամփոփելով կը տեսնենք որ մէկը միւսին լրացուցիչն է: Սակայն ես անհրաժեշտ կը տեսնեմ դառնալ վարչութեան անդամ Մուրատ էֆ.ին և ըսել որ ձեր կուսակցութեան անունով մէկը այստեղ Մայր Դիւանի բեմէն համարձակութիւնը ունեցաւ ակնարկութիւններ ընել ուրիշ կուսակցութեանց դէմ: Չգիտեմ թէ ինչպէս թոյլ կուտաք ձեզմէ վտարուած մէկ անդամին՝ որ խօսի ձեր անունով...:

Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ (Ընդմիջելով) — Ես կուսակցութեան ակնարկութիւն չըրի. այլ ըսել ուզեցի որ՝ Ձէյթունէն և վանէն եկած տեղեկութիւնները, որոնց տօնաձևները ունիմ ձեռքիս տակ, կը ցուցնեն թէ այդ և ուրիշ տեղեր՝ Միտցեալ և Բարեգործական խտրութիւններ կը դնէ և անբարեացակամ կը վարուի կուսակցական ուսուցիչներու և ուսուցչուհիներու դէմ:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. (Շարունակելով). — Ես, բոլոր այն պատճառարանութեանց վրայ որոնք այստեղ արտայայտուեցան՝ հարցին դժուարութիւնները բացատրելու համար, կ'աւելցնեմ երկու բան.

Հին ռէժիմին գաղթականութիւնը աւելի քիչ էր որովհետեւ Համիտի ատեն մասնաւոր դժուարութիւններ կը յարուցուէին: Այժմ ալ մասնաւոր դիւրութիւններ կ'ընծայուին գաղթողներուն: Ահա այս է իրական պատճառը գաղթին: Եւ այդ պատճառով է որ Բ. Դուրը յանդիմանութիւն կ'ուղ-

ղէ Պատրիարքարանին թէ «չափազանցութիւններ» են հարստահարութեանց մասին տրուած տեղեկութիւնները: Այդ յանդիմանութիւնը վկայական մըն է վարչութեան ձեռքը: Սակայն բաւական չէ վարչութեան ըսելը թէ՛ «յանդիմանութիւն չէ ատիկա», եթէ վստահ էք թէ այդպէս չէ ...:

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԷՖ. (Ընդմիջելով). — Դիւանը պէտք է սրբաբերէ այդ սխալները: Այդպէս չէ. մեր քագրիբին պատասխանն է այդ քեզեքեզն, մի քիչ աւելի խիստ բօնով:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. — Եթէ այսպէս է պէտք է վարչութիւնը ետ դրկէր այդ թուրթը և ջնջել տար գրողին հոն եղած խիստ բօնը: Երբայց կ'անցնին և մենք ու է գործ չենք կրնար տեսնել. եթէ՛ ինչպէս Պոստամարտի էֆ. ըսաւ, լոկ պղատոնական յորդորներով բաւականանանք, կենդանի խօսքեր են պէտք, կենդանի աշակցութիւն: Բարեգործականը իր ուժին ներած չափով և անկախ կերպով ինքնիրեն կրնայ նպաստներ հասցնել. բայց երբ խնդիրը այստեղ կուգայ, ամէնէն առաջ ժողովականները իրենց պարտքը պէտք է կատարեն: Երբ տարիներ առաջ Հայաստան փաստարան զրկելու որոշում եղաւ անոր ծախքերուն համար հարուստներուն դիմուեցաւ, անոնք չտուին. Եւ այժմ վարչութիւնը երբ այդպիսի բանի մը համար դրամ չի համաձայնութիւն տրամադրել, ինչպէս կ'ուզէք որ գործը յաջողի: Հայ ժողովուրդը ա'յն ատեն միայն մի բան կ'ուենայ և կուտայ կը մնայ իր հայրենի օճախին, երբ մենք կենդանի գործը ստեղծենք խուճրեք կազմենք որոնք երթան ո'չ միայն գաղթականութեան առաջը առնելու, այլ և յոյս ներշնչելու: Ընդունա'կ ենք այսպիսի կենդանի աշխատանքի: Պէտք է նաև կոչ ուղղենք բոլոր դասակարգերուն՝ որ նիւթապէս օգնեն այդ կենդանի գործին:

Դ. ՏԵՐ ՄՈՎՍԵՍԵԱՆ ԷՖ. — Ես ալ բան մը աւելցնեմ. ինչ պատճառով վարչութիւնը հարցը այս ժողովին բերաւ. եթէ միջոցներ գործադրած է և չէ յաջողած, պէտք է ըսէ

այս ժողովին թէ ինչ բրած է: Իսկ եթէ այս ժողովին կ'առաջարկէ բան մը ընել, պէտք է ինքը ըսէ նախ թէ ինչ կը խորհի այդ ցաւը և ինքը գործին լուսարագարմանելու համար: Այս գործին լուսարագարմանութիւնը վարչութեան կ'ակնկալենք. նպատակայարմար է և կը սպասենք որ վարչութիւնը իր միտքը արտայայտէ եթէ անկախ թող է բան մը ընելու, այն ալ իմանանք:

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԷՖ. (վարչութեան կողմէ). — Խորապէս կը ցաւիմ որ այսպիսի հանդիսաւոր բողոքի մը մէջ դեռ մարդիկ կան հոս որ վարչութիւնը պախարակելու կ'աշխատին: Երբեքեքեք էֆ. քագրիբը մէջտեղ կը նետէ, Պոստամարտի էֆ. հրաժարման խօսք կ'ընէ, Տէր Մովսէսեան էֆ. անկարողութեան խօսք կ'ընէ: Այսպիսի վայրկեանի մը մէջ ա'նոնք թոյլ չպիտի տային իրենց թիւրիմացութեանց մէջ ինչալ: վարչութիւնը իմ բերած խօսքէն անկախ մը զրկել յարմար չէ ըսաւ ձեզ թէ կոնգակ մը զրկել յարմար տեսաւ: Առաջնորդներն ալ անշուշտ իրենց բարոյական ազդեցութիւնը ի գործ պիտի դնեն: Թէքէեան էֆ. կանգ առաւ միայն տնտեսական պատճառներու վրայ: Բայց միայն տնտեսականը չէ, քաղաքական պատճառները մեծ կարեւորութիւն մ'ունի: Մեր ժողովուրդը միայն տնտեսական պատճառներով չէ որ կը գաղթէ: Մոռցայ յիշելու պարագայ մըն ալ: Քաղաքական պատճառով գաղթողները ալ կարելի է երկու քաղաքներու բաժնիլ. Ա. կարելի է երկու քաղաքներու թիւնները, որոնք ընդհանուր հարստահարութիւնները և անաշխատեցականի հետ ալ կապ ունին և անաշխատութիւն առաջ կը բերեն: Բ. մասնաւորապէս հալածանք մը կայ ինտելիկէնտ գաղթին դէմ, որուն դէմ անիրաւ յարձակում մը ըրաւ Նաթանեան էֆ. ըսելով թէ չեն կրնար բարեկարգութեան էֆ. ըսելով թէ չեն կրնար համբերել տոկալ և իրենք կը գաղթեն աւելի համարները մը, ո'չ պարտներ անոնք կը հալածուին սխտեմութիւններով: Կը հալածուին և ուրիշ մասնաւորապէս հարուստները և կը սպաննուին ալ: Այդ ամէնուն դէմ անուժ է վարչութիւնը, անուժ է Ազգային ժողովը: Երկրին գոյութեան հարցն է սակայն, պէտք է առջեւն առնել այդ գաղթին. կոչ ընել, է այս տալ, թէ և պատասխանատու բան է չայս տալ, թէ և պատասխանատու բան է չափազանց յոյս տալը: Բարոյական ազդեցութեան փազանց յոյս տալը: Բարոյական ազդեցութիւն բանեցնելու է և ըսելու է անոնց ան-

գամ մըն ալ. «Կեցէ՛ք, մի գաղթէք, մէկ քանի ամիս ալ սպասեցէք»:

Մ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԷՖ.— Կտրուկ միջոցն այն է որ անմիջապէս պատուիրակներ ղրկենք, ինչպէս ժամանակին ղրկուեցան Վահան վրդ. Տէր Մինասեանը և Գարեգին վրդ. Սրուանձտեանը: Այսօր ալ փառք Աստուծոյ ունինք յարմար վարդապետներ. ղրկենք որ քարոզեն և մասամբ գոնէ դարման տանինք գաղթի պատճառներուն:

Յ. ՊԱՀՐԻ ԷՖ. Գաղթականութիւնը իրական հիւանդութիւն մըն է. և մենք իսկ եղած ենք պատճառը այդ հինցած հիւանդութեան ծանրանալուն: Վասն զի մինչև հիմա խօսուածներէն արդէն իսկ կ'երեւի որ գաղթը հին պատճառներէ առաջ կուգայ ինչպէս և սնտեստազնապը, քաղաք. տագնապը: Իսկ գաղթի նոր և աւելի մեծ հոսանք մը վերսկսելուն իրական պատճառը մենք Պոսեցիքս ենք, մեր Ազգ. Ժողովով և լրագիրներով: Քուցէ գաղթողներու 1000էն 800 հոգին հոս արտայայտուած և թերթերու մէջ ցուցուած վախերէն գաղթեցին. «կոտորած պիտի ըլլայ» ըսինք. անոնք ալ վախցան ու ճամբայ ելան դէպ ի օտար երկիր, հարկ չկար խօսիլ այդ մասին: Այժմ պէտք է դիմել անոնց կոնգակով և յուսալից խօսքերով. նոյնպէս թերթերը յօդուածներ պէտք է գրեն գաղթականութեան վնասներու դէմ, ինչպէս այս օրերս կը գրեն:

Կ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԷՖ.— Անձնական գործիս բերուածով տեսած եմ որ օրական 30 40 հոգի կը գաղթեն, մաս մը տնտեսական պատճառներով, ուրիշներ հարստահարութեանց երեսէն: Քանի մը օր առաջ Երզնկայի պօմպայի առթիւ ձերբակալուածներուն եւ մեռնողներուն դրացիները եկած են գաղթելու. հարցուցի թէ ինչո՞ւ կը գաղթէք. «կը վախնանք ըսին, որ մենք ալ բռնուինք եւ մահուան կը դատապարտուինք»: Մէկ մաս մըն ալ քաղաքական ուրիշ պատճառներով, կը վախնան որ ցոյց պիտի ըլլայ. Ժողովը ինչո՞ւ չի ստիպեր վարչութիւնը որ խօսի, և ներ-

քին կանոնադրին համեմատ պէտք է ան հարցընէ Ժողովիս թէ վստահութիւն ունի՞ թէ ո՛չ:

ԺԱԳ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ ԷՖ.— Պահրի էֆ. կը սխալի ըսելով թէ՛ եղած բաները կը չափազանցենք. մենք և հայ մամուլը: Ո՛չ ընդհակառակը, երբ Թուրք մամուլը կը ջանայ ամէն դէպք նուս զեցնել և հառավարութիւնը կը հերքէ, անշուշտ հայ թերթերը և մենք ճշգրիտ փաստերուն արձագանգ պիտի ըլլայինք: Համամիտ չեմ նաև Տէր Մոխէսեան էֆ. ի որ վարչութիւնը ինք առաջարկէ հարկ եղածը, Անոր գործը չէ այս, Ազգային Ժողովը ինք պէտք է խորհի և ընէ քանի որ պէտք եղած ուժը մենք պիտի տանք այս տեսակ խնդիրներու մէջ:

Տ. ԵՋՆԻԿ ՎՐԴ. ՊԱՊԱՆԱՆ.— Վերջին խօսք մը. ժամերով ճառեր խօսուեցան, ես երեք առաջարկներ պիտի ընեմ.— Ա. Երեսփոխաններու մէջէն՝ եկեղեցականներէ և աշխարհականներէ խառն պատգամաւորութիւն մը ղրկենք կառավարութեան, որ բացատրէ հայ Ժողովրդեան ցաւալի և յուսահատական կացութիւնը: Բ. Նիւթական աջակցութիւն ղրկենք և առաջ երեսփոխանները իրենք թող տան. Մայր դիւանը ինք թող սկսի հանգանակութեան ինչպէս ջարդի ստեն հանգանակուեցաւ, այժմ ալ կարելի է: Գ. Ի պաշտօնէ գաւառներէ ընտրուած երեսփոխանները, որոնք գիտեն իրենց գաւառներուն արձաւրալից վիճակը ներկայացնեն խնդիրները:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Պէտք եղածը խօսուած է արդէն, այժմ բանաձեւը պիտի կարգացուի:

Այս պահուս Հայ ընաչխարհը աւերող խումբական արտագաղթին մասին Ազգային Կեդր. վարչութեան զբաւոր առաջարկը և բերանացի տեղեկութիւններն, ինչպէս և զանազան երեսփոխաններու արտայայտութիւնները լսելէ

ետքը, Ազգ. Ժողովը կ'որոշէ սոյն մեծ շարիքին առաջըր առնելու համար:

Ա.— Ազգ. Կեդր. վարչութեան և Ազգ. Ժողովին կողմէ բոլոր հարստակ գաւառներու ուղղել նանդիսաւոր Կոչ մը, յիշեց ինք թէ ներկայիս աւելի քան երբէք Հայ ազգը իրաւամբ կրնայ յուսալ իր հայրենի տեղոյն վայ իր գոյութեան պայմաններուն ապահովագրման ամենարինաւոր բաղձանքներուն իրագործումին. եւ պէտքը շեշտելով յանուն դարաւոր Հայութեան գերագոյն շահերուն՝ միալու իր պապերուն երկրին մէջ և պաշտպանելու ազգին գոյութիւնը:

Բ.— Սոյն նպատակով ուղարկել մէկ քանի հեկեղեցական և աշխարհական պատուիրակներ, որոնք կենդանի բարբառով ալ նոյն յորդորն ուղղեն Ժողովուրդին՝ տեղոյն եկեղեցական և աշխարհական իշխանութեանց հետ միասին և այդ նպատակով տեղական մարմիններ կազմելով առաջնորդարաններու նախաձեռնութեամբ:

Գ.— Կոչ մը ուղղել Պոլիս, գաւառը եւ

արտասահման գտնուող հայ բարեսիրական ընկերութեանց և առ հասարակ Հայ Ժողովուրդի բարեկեցիկ մասին, որպէս զի պարագաներուն համապատասխան ծաւալով հանգանակութիւններ կատարուին Պոլսոյ մէջ Ազգ. վարչութեան եւ գաւառի մէջ տեղական ազգային իշխանութիւններու նախաձեռնութեամբ. գոյացնելու համար գումար մը որ մասամբ բարելուէ գաղթականութեան զիմողներու տնտեսական գրութիւնը և յիշողու կարելիութիւն տայ անոնց՝ զիրենք շրջապատող դժուրակ պայմաններու դէմ ինքզինքնին պաշտպանելու և հայրենի հողին կառչած մնալու:

Վ. ԹԷԲԷՆԱՆ
Ժ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ
Ս. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ
Լ. ՍԱԱԹՃԵԱՆ

Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւը և նիստը փակուեցաւ ժամը 7.15ին:

Ասեմապիտ
Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ
Ասեմապիտ
ՏԳ. Ն. ՏԱՂԱԽԱՐԵԱՆ

գամ մըն ալ. «Կեցէ՛ք, մի գաղթէք, մէկ քանի ամիս ալ սպասեցէք»:

Մ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԷՖ.— Կտրուկ միջոցն այն է որ անմիջապէս պատուիրակներ ղրկենք, ինչպէս ժամանակին ղրկուեցան Վահան վրդ. Տէր Մինասեանը և Գարեգին վրդ. Սրուանձտեանը: Այսօր ալ փառք Աստուծոյ ունինք յարմար վարդապետներ. ղրկենք որ քարոզեն և մասամբ գոնէ դարման տանինք գաղթի պատճառներուն:

Յ. ՊԱՀՐԻ ԷՖ. Գաղթականութիւնը իրական հիւանդութիւն մըն է. և մենք իսկ եղած ենք պատճառը այդ հինցած հիւանդութեան ծանրանալուն: Վասն զի մինչեւ հիմա խօսուածներէն արդէն իսկ կ'երեւի որ գաղթը հին պատճառներէ առաջ կուգայ ինչպէս և տնտես տագնապը, քաղաք տագնապը: Իսկ գաղթի նոր և աւելի մեծ հոսանք մը վերսկսելուն իրական պատճառը մենք Պոլսեցիքս ենք, մեր Ազգ. Ժողովով և լրագիրներով: Գուցէ գաղթողներու 1000էն 800 հոգին հոս արտայայտուած և թերթերու մէջ ցուցուած վախերէն գաղթեցին. «կոտորած պիտի ըլլայ» ըսինք. անոնք ալ վախցան ու ճամբայ ելան դէպ ի օտար երկիր, հարկ չկար խօսիլ այդ մասին: Այժմ պէտք է դիմել անոնց կոնդակով և յուսալից խօսքերով. նոյնպէս թերթերը յօդուաներ պէտք է գրեն գաղթականութեան վրասներու դէմ, ինչպէս այս օրերս կը գրեն:

Կ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԷՖ.— Անձնական գործիս բերու մով տեսած եմ որ օրական 30 40 հոգի կը գաղթեն, մաս մը տնտեսական պատճառներով, ուրիշներ հարստահարութեանց երեսէն: Քանի մը օր առաջ Երզնկայի պոմպայի առթիւ ձերբակալուածներուն եւ մեռնողներուն դրացիները եկած են գաղթելու. հարցուցի թէ ինչո՞ւ կը գաղթէք. «Կը վախնանք ըսին, որ մենք ալ բռնուինք եւ մահուան կը դատապարտուինք»: Մէկ մաս մըն ալ քաղաքական ուրիշ պատճառներով, կը վախնան որ ցոյց պիտի ըլլայ: Ժողովը ինչո՞ւ չի ստիպեր վարչութիւնը որ խօսի, և ներ-

քին կանոնադրին համեմատ պէտք է ան հարցընէ Ժողովիս թէ վստահութիւն ունի՞ թէ ո՛չ:

ԺԱԳ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ ԷՖ.— Պահրի էֆ. կը սխալի ըսելով թէ՛ եղած բաները կը չափազանցենք. մենք և հայ մամուլը: Ո՛չ ընդհակառակը, երբ Թուրք մամուլը կը ջանայ ամէն դէպք նուսզեցնել և հառապարութիւնը կը հերքէ, անշուշտ հայ թերթերը և մենք ճշգրիտ փաստերուն արձագանգ պիտի ըլլայինք: Համամիտ չեմ նաև Տէր Մոխէսեան էֆ. ի որ վարչութիւնը ինք առաջարկէ հարկ եղածը, Անոր գործը չէ այս: Ազգային Ժողովը ինք պէտք է խորհի և ընէ քանի որ պէտք եղած ուժը մենք պիտի տանք այս տեսակ խնդիրներու մէջ:

Տ. ԵՋՆԻԿ ՎՐԴ. ՊԱՊԱՆԱՆ.— Վերջին խօսք մը. ժամերով ճառեր խօսուեցան, ես երեք առաջարկներ պիտի ընեմ.— Ա. Երեսփոխաններու մէջէն՝ եկեղեցականներէ և աշխարհականներէ խառն պատգամաւորութիւն մը ղրկենք կառավարութեան, որ բացատրէ հայ ժողովրդեան ցաւալի և յուսահատական կացութիւնը: Բ. Նիւթական աշակցութիւն ղրկենք և առաջ երեսփոխանները իրենք թող տան. Մայր դիւանը ինք թող սկսի հանգանակութեան ինչպէս ջարդի ատեն հանգանակուեցաւ, այժմ ալ կարելի է: Գ. Ի պաշտօնէ գաւառներէ ընտրուած երեսփոխանները, որոնք գիտեն իրենց գաւառներուն արհաւիրաց վիճակը ներկայացնեն խնդիրները:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Պէտք եղածը խօսուած է արդէն, այժմ բանաձեւը պիտի կարգացուի:

Այս պահուս Հայ բնաշխարհը աւերող խրմբական արտագաղթին մասին Ազգային Կեդր. վարչութեան գրաւոր առաջարկը և բերանացի տեղեկութիւններն, ինչպէս և զանազան երեսփոխաններու արտայայտութիւնները լսելէ

հաքը, Ազգ. Ժողովը կ'որոշէ սոյն մեծ շարիքին առաջը անսկիւ համար:

Ա.— Ազգ. Կեդր. վարչութեան և Ազգ. Ժողովին կողմէ բոլոր հայաբնակ գաւառներու ուղղել հանգիստաւոր Կոչ մը, յիշեց ինով թէ ներկայիս աւելի քան երբէք Հայ ազգը իրաւամբ կրնայ յուսալ իր հայրենի տեղոյն վայ իր գոյութեան պայմաններուն ապահովացման ամենարինաւոր բաղձանքներուն իրագործումին. և պէտքը շեշտելով յանուն բարոյութեան և պէտքը շեշտելով յանուն դարաւոր Հայութեան գերագոյն շահերուն՝ միալու իր պապերուն երկրին մէջ և պաշտպանելու ազգին գոյութիւնը:

Բ.—Սոյն նպատակով ուղարկել մէկ քանի հիւանդեցական և աշխարհական պատուիրակներ, որոնք կենդանի բարբառով ալ նոյն յորդորն ուղղեն ժողովուրդին՝ տեղւոյն եկեղեցական և աշխարհական իշխանութեանց հետ միասին և այդ նպատակով տեղական մարմիններ կազմելով առաջնորդ արաններու նախաձեռնութեամբ:

Գ.—Կոչ մը ուղղել Պոլիս, գաւառը և

արտասահման գտնուող հայ բարեօրական ընկերութեանց և առ հասարակ Հայ ժողովուրդի բարեկեցիկ մասին, որպէս զի պարագաներուն համապատասխան ծաւալով հանգանակութիւններ կատարուին Պոլսոյ մէջ Ազգ. վարչութեան եւ գաւառի մէջ տեղական ազգային իշխանութիւններու նախաձեռնութեամբ. գոյացնելու համար գումար մը որ մասամբ բարելաւէ գաղթականութեան որ մասամբ բարելաւէ գաղթականութեան զիմողներու տնտեսական գրութիւնը և միջոց ու կարելիութիւն տայ անոնց՝ զիրենք չըջու պատող դժուրակ պայմաններու դէմ ինքզինքնին պաշտպանելու և հայրենի հողին կառչած մնալու:

Վ. ԹԵՔԷԵԱՆ
Ժ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ
Ս. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ
Լ. ՍԱՍԹՃԵԱՆ

Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւը և նիստը փակուեցաւ ժամը 7.15ին:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ
Հ. ԱՐԱՄԵԱՆՑ
ԱՏԵՆԱՊԵՏ
ՏՔ. Ն. ՏՄԱԿԱՐԵԱՆ

129.	Գասպար	Պրուսա էֆ. Նեմցէ Hosoupo	Գաղասիա
130.			
131.	Տիգրան	Տիգրանակէրս էֆ. Նազաշեան	135. Տր. Խաչիկ
132.	Գէորգ	Տիվրիկ էֆ. Մեծատուրեան (ն. վ. ինակ)	էֆ. Պօղոսեան Կօնեա
133.	Տիգրան	Ամասիա—Մարզուան էֆ. Մարտիկեան Բաբերդ	136. Բարթող
134.	Երուանդ	էֆ. Սրմաբէշխանլըբեան	էֆ. Զօրեան Երզնկա
			137. Գարրիէլ
			էֆ. Նորատունկեան Մարաւ - Զէյթուն
			138. Սմբատ
			էֆ. Բիւրատ Շապին-Գարահիսար
			139. Ժագ
			էֆ. Սայապալեան Սեբասիա
			140. Տօրթ. Նազարէթ
			էֆ. Տաղաւարեան

Մ Ա Յ Ր Դ Ի Ի Ա Ն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՈՑ

Ա. Ատենապետ	Գարրիէլ էֆ. Նորատունկեան	Ա. Ատենաղպիր	Հմայեակ էֆ. Աբամեանց
Բ. »	Տր. Տաղաւարեան էֆ.	Բ. »	Երուանդ էֆ. Պէյագճեան
Գ. »	Յակոբ էֆ. Պոյաճեան	Գ. »	Աղեքսանդր էֆ. Փանոսեան

Ն Ա Խ Ա Ք Ն Ն Ի Չ Դ Ի Ի Ա Ն Ք

ԶԵՌՆՀԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

- Ա. Տ. Հմայեակ Արքեպս. Դիմաքսեան
- Բ. Աբամ էֆ. Հալաճեան
- Գ. Արշակ էֆ. Ալպոյաճեան

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

- Ա. Յակոբ էֆ. Պոյաճեան
- Բ. Լեւոն էֆ. Սեղորոսեան
- Գ. Հրանտ էֆ. Ասատուր

ԿԱԼՈՒԱԾՈՑ ԴԻԻԱՆ

- Ա. Պենոն էֆ. Տէյրիմէնճեան
- Բ. Վահան Էսայեան
- Գ. Թորգոմ Պոյաճեան

ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

- Ա. Եղուարդ էֆ. Շիրինեան
- Բ. Խաչիկ Սրվաճեան
- Գ. Պարգեւ էֆ. Փափազեան

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԻԻԱՆ

- Ա. Յարութիւն էֆ. Մոստիչեան
- Բ. Բարսեղ էֆ. Աւետիսեան
- Գ. Նշան էֆ. Գալպաճեան

ԻՐԱԻԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

- Ա. Տ. Մաղաքիա Արքեպ. Օրմանեան
- Բ. Գարեգին էֆ. Տէմիրճիպաշեան
- Գ. Մելքոն էֆ. Կիւրճեան

ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

- Ա. Դաւիթ էֆ. Տէր. Մովսէսեան
- Բ. Գէորգ էֆ. Մեծատուրեան
- Գ. Հայկ էֆ. Խօճասարեան

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

- Ա. Բարթող էֆ. Զօրեան
- Բ. Վահան էֆ. Թէքէեան
- Գ. Ռուբէն էֆ. Զարդարեան

ԵԼԵԻՄՏԻՑ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲ

Գ Ի Ն 1 Ղ Ր Ո Ւ Շ

Սեփականութիւն Մ.գգ. Անտոնիկ, Ա.գգ. Ժողովոյ ծախուց յասկացեալ
Կր ծախուի յՄ.գգ. Խորհրդարան Ղալաքիոյ